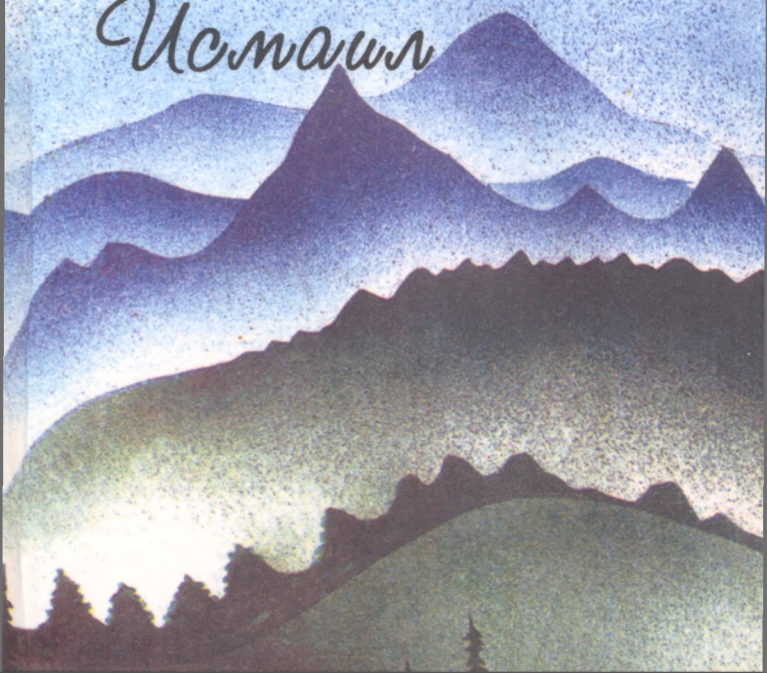

4 (ерос-карз)

97859-1

6+
Мохъукъланы
Исташл

ЁМЮРЛЮК
САГЪЫШЛА

Тохчукъланы Исмаил

ЁМЮРЛЮК САГЪЫШЛА

Назму китаб

Къарачай-Черкес республика кърал китаб басма

ЧЕРКЕССК

2007

83.3 (2Рос-Кара)
Т 67

Суратланы Г. М. Хомякова джарашдыргъанды.

Бу китабны басмадан чыкъгъанына умлу юлюш къошханлагъа — Чотчаланы Ханапийге, Чотчаланы Расулгъа, Епифанова Натальягъа, Нашев Мухамедге, Тамбийланы Абдуллахха, Шебзухов Алибекге, Эрикгенланы Ольгагъа, Джанибекланы Русланнга, Катчиланы Ханапийге, Лайпанланы Махаргъа, Кипкеланы Алибекге, Иванов Александргъа, Гочияланы Махаргъа, Эдиланы Юрийге, Батчаланы Борисге, Байрамукъланы Къайтбийге, Сарыланы Сеит-Алий автор, джюрек разылыгъын билдире, аланы хар бирине саулукъ-эсенлик, къууанч-насыб теджейди, джашаулары узун болуб, ала юйдегилеринден къууанырын излейди.

В новом поэтическом сборнике «Думы о вечном» Народного поэта Карачаево-Черкесии Исмаила Тохчукова представлены произведения с разнообразной тематикой: дружба, духовные искания человека, патриотическая и любовная лирика.

Т 4702280200 без объявл.
9П1 (03)—2006

ISBN 5—7289—0229—4

Къарачай-Черкес республика
© кърал китаб басма, 2007

*Бу китабны къарт
анам Залихатха,
туугъан анам
Хаулатха атайма*

Classified

Джан тамырым, Къарачай

Туугъан джерим Минги Тауну этеги:
Алтын терекни алтын джетеги.
Нарт Сатанай ана терин атхан джер,
Сыйлы Къарча юй тамалын салгъан джер.

Туугъан джерим, джюрегимде джашайса,
Сабийликден сен меннге кёл ашайса.
Чомартлыгъынг белгилиди дуниягъа,
Кюн таякълай, насыб сингиб таулагъа.

Тал чыбыкъдан «атчыкълагъа» миннгенме,
Джитиледе джурларынгы кёргенме.
Сыртларынга мал сюрюуле кютгенме,
Ёшюнюнге керпеслениб ёсгенме.

Туугъан джерим, джан тамырым, Къарачай!
Къонакъ болуб тургъан кибик огъур джай.
Сейирликсе, тейри эшик ачылыб...
Тургъанчаса, юсюнге нюр чачылыб.

Халал халкъым эркин джашайд джеримде,
Бир инсаннга къара тутмай кёлюнде.
Шохлукъ, тенглик байракъ болуб къолунгда,
Сен атлайса хорламланы джолунда.

Къыйынлыкъла кёрюр ючюн къалмадынг,
Алай а сен бюгюлмединг, чыдадынг.
Джырынгы да, тилинг да сатмадынг,
Адамлыкъны, асылыкъны сакъладынг.

Сакъландыла сени огъурлу шартларынг,
Джаш тёлуге оноу эте къартларынг,
Учхан къушдан тюк алырча джашларынг,
Джюреклеге джылыу берген къызларынг.

Туугъан джерим, джан тамырым, Къарачай,
Сен тюмюсе къонакъ суйген къонакъбай.
Насыблыма джашынг болгъаным ючюн,
Чууакъ кёкден джарыкъ тийиб турсун кюн.

Тарихли тукъумума...

Джыр

Ёмюрлени теренинде дунягъа
Нарт анадан Тохчукъ улу туугъанды.
Тин байлыкъдан къуру къалмай уяда,
Таулу къушлай, къанат кере тургъанды.

Къабартыны кёбню кёрген къартлары
Аны атын таныгъанла огъургъа.
Юзюгюнгю кирсиз, таза шартларын
Туудукълагъа борч салгъанла къорургъа.

Тарихлери тамашады тукъумну,
Къарачайны ол Аманат улуду.
Эки арада джарашыулу турууну
Джорукъларын айнытыучу къулуду.

Аны бла джюрютюрге джууукълукъ
Халкъны асылы сый кёргенди башына:
Тёлюсюнде табалмазса бузукълукъ,
Джашайдыла бир-бирине ышана.

Тукъумуму азлыкъ этсе да саны,
Аты джашайд кёб белгили джанлада.
Солтан-Хамит накъут-налмаз хазнаны
Тахсаларын кёб тинтгенди таулада.

Назгула

Хусей эсе, журналистни джюгоне
Керти болуб ашырганды джыларын.
Аккаларым десенг, къуру хаджиле,
Тау джуртумда къойгандыла ызларын.

Не айтайым, не къояйым тёлуге,
Джигит болсун ол бир-бирин сюерге.
Кече-кюн да Айча, Кюнча кёлмениб,
Джер юсюне бирден джарыкъ тегерге.

Кёзбау гокка

I

Ташлы-тики джол бла мен тубанда
Тау башына, джитилеге чыгъама.
Мен саугъагъа къыйыным ючюн мында
Кёзбау гокка — аслан гююн табама.

Дуу джанады джитилени гоккасы,
Ол джарыкъда — тазалыгъы таулары.
Сюймекликни — нюр тегюучю белгиси,
Нюрлю ийиси бал чайкъаучу хауаны.

II

Ташдан ташха джол салыб,
Тау башына минеме.
Къая ранны учунда
Тау гокканы кереме.

— Сенсе, — дейме, — сенсе гюл,
Тик ёргени сынатхан,
Муратладан толуб кёл
Мени эркин солутхан.

Акъ ёшюнлю къайынла

Бир кюн чегет ичинде
Акъ ёшюнлю къайынла,
Сюелгенча тюшюмде,
Сюелдиле алымда.

Эсде-бусда болмагъан
Акъ ёшюнлю къайынла
Чач да, баш да джаймайын,
Ма, амымы алдыла.

Сабийлерин сакълагъан
Ак сют берлик анагъа
Ушатама аланы,
Илешгенден былагъа.

Накъут-налмаз чапыракъдан
Дуу джанады юслери.
Джер теджеген зауукъдан
Къызгъанды да сютлери.

Джокъду къарыу джюрекде
Унутургъа аланы.
Сыйлагъанча ананы,
Ийнакълайма таланы...

Ма, кьондула солургъа деб, турнала
 Кёк тюбюнде кёксюл бетли кёмеге.
 Джол тутханла узакъ джерлеге ала,
 Къайтырбыз, деб энгда Эресей тюзлеге.

Ханс кьургъакъсыб, бузлауукъ чыкъ тюшгенди,
 Ёзенледе джилек оту сеннгенди.
 Бир-бир джерде чегет кийим тешгенди,
 Алтын тауукълай, къач къанат кергенди.

Бойсунама анга таула эм тюзле,
 Бир-бирине къол узатычу суула.
 Чапыракъланы ары-бери сюредиле джеме,
 Мыдахдыла нек эсе да шам таула.

Алай болса да, сейирди дуня:
 Ёзен дегенинг, кёк хауа созады.
 Тау башладан турналагъа къыйнала,
 Бир боз булут джыламсыраб озады.

Къуш да кёкде къанатларын джаяды,
 Къымсыз болуб хаух дуняны сынады,
 Бир кёзюуде кёкню къойнун джырады,
 Турна ызындан къанат къагъыб ойнады.

Тау суучукъ да джырлаб барад алына,
 Ёхтемлиги ушаб тамам кийикге.
 Сюйюнеди хаух дуняны халына,
 Джюреклени кёмендире мийикге.

Халкъ, дуняча, ёмюрлюкдю

Джылдан джылгъа
биз къарт бола барабыз.

Алай а сен
сагъыш этме, къыйналма.

Джаша ариу:
бет джоймайын, къоя ыз,
Къарыусузду
къралым деб уялма.

Ол барыр деб,
кюнден-кюннге джаш бола,
Умут юзмей
ашырыбыз джыланы,
Дыккылыкъдан
эс джыялса Эресей,
Атыб къоймаз
ол къарыусуз джанланы.

Не ючюн десенг,
ёмюрлюкдю, деудю ол.
Халкъ саулукъда
аны оту джукъланмаз.
Къарт болсакъ да,
ёсюб джетген джаш тёлю,
Бизден къалмыкъ
джумушланы унутмаз.

Халкъ юзюгю
бой салмайды къартлыкъгъа,
Табигъатча
сюзюксюздю дуняда:
Халкъ кёзююлю
бёленеди джашлыкъгъа,
Аны ёзеге
юзюк этсе уяда.

Джашынг, сенлей,
бара эсе ашыгъыб,
Къууанч тойгъа,
джарыкъ нюзюрле этиб.
Джокъду аны
андан башха сагъышы:
Джашлыкъ деген
къоймаз шартын унутуб.

Кёлю аны
джанкъылышча, джарыкъды!
Сиз тыймагъыз
аны баргъан джолундан.
Джер байлыгъы
хаух дуняда къалмыкъды:
Джашау терек
джаз чагъыучуд джангыдан.

Уланынгы
къызгъа белги саугъасы
Чыракъ болса,
суймекликни джолунда,
Тот болмайын,
къралынгы тамгъасы,
Къартлыкъ тёрлю
болур аны къойнунда.

H-55846

ЦЕНТРАЛИЗОВАННАЯ БИБЛИОТЕЧНАЯ
СИСТЕМА КАРМАВЕРСКОГО
ГОРНОГО ОУЛА
КАРМАВЕРСКО-ЧЕРКЕССКАЯ РЕСПУБЛИКА
1907

Бардырады
Къыйын излемни джуртум,
Джангыртыуну
Джолун тутуб, акъыртын,
Толалмайды
Аны бичген умуту:
Джыйырманчы
Ёмюр хыныды бютюн.

Бюгюн анга
Джашау тартса да кюрен,
Замансызлай
Этиб аны кётюрем,
Юзалмайма
Умут ёхтем джуртумдан,
Толуду да
Тёрю оюму инсандан.

Кавказгъа

Тийреледе къуанч тойла этиучю,
Ариу джуртум, нексе бюгюн сен мугур?
Керек кюнде къучакъ джая билиучю,
Милетлеринг нек болгъандыла гыбыр.

Юлеширча ала джер-суу арада,
Бир-биринден суутурча кеслерин.
Нек къуруду адет-намыс таулада,
Барча сени ол затлада терслигинг?!

Сабийликден бирге бушуу чекгенле,
Хапарсызча къыйынлыкъдан, джарсыудан.
Нек излейле бир бирлерин джегерге,
Кезлерине къан чабдыра ачыудан?

Къарнашлыкъны харам этген уланла,
Ахлулагъа эшик джабыб къууанчха,
Бир-биринден дерт алыргъа деб, ала
Нек чабама чачха-башха, агъачха?

Тауларында ол гюнахсыз тёлюнгю
Этилирча замансызлай джылауу,
Ким къаргъады сени джылы тёрюнгю
Суусун деб, тыбырынгы джылыуу?!

Ма, энгда бир элинг къара кийгенди,
Эшитиледи анда джылау-къычырыкъ.
Кёкге, джерге ауруу-талау синггенди,
Кимди энди ол кёзюулю ачырыкъ?

Аурууунга сени мадар табылмай,
Терен джаранг бителмейин къыйнайды.
Сен къаласа джер юсюнде танылмай
Деб, джюрегим бек тохтаусуз джылайды.

Не бла болушайым, айтчы, мен санга:
Бурун кибик джашнар ючюн сабанла,
Къуюлурча шоркъа суула Къобаннга
Гурушхасыз алгъа ургъан заманнга?!

...Амалсыздан, Къуран алыб къолума,
Санга тилек тилейме мен, ийнансанг.
Сен тюмюсе, къаты къысыб къойнунга,
Кёл бериучю, джан анамча, къыйналсам?!

Ма, къалкъыйды сабийчик анасыны къойнунда,
 Ана деген джашайды баланы оюмунда.
 Ойнатады къолчукъну бала ана ёшюнде,
 Не кёреди, арабин, бала татлы тюшюнде?

Ол кёреди, ишексиз, тау джуртуну кёклерин,
 Туугъанды да джазаргъа ахлуланы кёмлерин.
 Айнытады тюшюнде джаратылгъан джерлерин
 Джашар ючюн суутмай ата-ана тёрлерин.

Къыйнайдыла бюгюн а ууакъ ишле ананы:
 Ма, сабийчик джукълайды джылы къойнунда
акканы.

Эртденнгиде джарыгъанд, тау башыча,
бети аны,
 Эшта, ана насыбы тутхан болур баланы!

Ийнакъ-къучакъ этеди, къууана ол балагъа,
 Джылыууна къысады, сакълагъанча палахдан.
 Уланчыкъ да сагъайыб, тирилтеди башчыгъын,
 Мен да алагъа тилейме ашхылыкъны Аллахдан.

Джашаугъа талпымакълыкъ...

Мен ёлюмге теджейме ёлюм бушууну!
Сен да, акъымман, ауазынгы суутма!
Магъанасы насыб эсе джашауну,
Аны юйге илешдирирге унутма.

Ёлюм, хатерсизди джоругъунг.
Къайда заман сенден соруу сорургъа!
Сюзюксюздю джан алычу къуйругъунг,
Ким базалыр санга орча болургъа?

Уму, гитче да ёледи уунгдан,
Бойсунады дуния да ол джазыугъа.
Амма, барды ёлмез мадар дунияда —
Талпымакълыкъ уму болса джашаугъа.

Къатылалмайды ёлюм ол мадаргъа,
Дуппукъду да аны алында «чалкъысы».
Базалмайды ол чалкъы бла чабаргъа:
Джарауусуду чалкъысыны джалкъасы.

Ма, ол ёхтем талпымакълыкъ джашаугъа
Къаннга сингиб, кюч, къарыу да береди.
Джер юсюнде тобукъ бюкмей аджалгъа,
Джангы ёмюр бизге эшик кереди.

Къойгъандыла сыйлы ата-бабала
Аны бизге асабалы саугъагъа.
Ол себебден тутуругъун джашауну
Биз барабыз хорлатмайын аджалгъа.

Ёлюм бла ол этеди къазауат
Минг джыланы, солургъа баш кёлтюрмей.
Ким биледи, ол да болгъан болур къарт,
Ёмюрлени узагъында кюн кёрмей.

Алай а, ма сабийчикни нюрюнде
Танылады тутуругъу джашауну:
Анасыны сютю аны юсюнден
Ыхтырады осал шартын бушууну.

Сабийчик да асыулу ишин къоялмай,
Ана сютден ичиб, тамам гамаят.
Къаннга сингген кючюн артха аямай,
Джашау ючюн ол этеди къазауат.

Ётер джашау ёмюрледен бу халда,
Ёлюмледен сакълаб бизни хаман да.
...Мен ёлюмге тилегими кёргенме,
Джангы ёмюрге джан къоркъуусуз киргенме.

Тау элими къууанчы

Тау элимде улан тууду юйюрге,
Деген хапар джайылгъанды хар юйге.
Адетдеча, той барады тийреде,
Къурманлыкъла союлама сабийге.

Оюн, кюлкю, чам умуду былайда,
Джыйылгъанды къарт да, джаш да къууанча.
Джер юсюнде толуб джашау муратым,
Джаш туугъанды манга уму насыбха!

Анга алгъышха бери кёбле келирле,
Тюрлю-тюрлю саугъаланы берирле.
Айнытырла аны джашау терегин,
Къабыл этиб джер юсюнде тилегин.

Не ючюн десенг, мында таулу туугъанды,
Муратымы асабалы уланы.
Элчилени эрке джашы болгъанды —
Къууандырады хар бирин аланы.

Мен кесим да кёб сагъышла этеме,
Айтама анга джырларымы игисин.
Алах айтса, муратыма джетерме,
Кёрюрге аны ёсюб джетген тёлюсюн.

Бююнлюкде алкъын сабий эсе да,
Къууанч башы болганды ол элими.
Ол, госукча, энтда назик эсе да,
Къууандырыр, ышанама, тёлюню.

Ким биледи, аны неге джарарын,
Къалмай ишге къалмай кёзден къарарын.
Мен сюе эдим ашхы тюз адам болса,
Хар ишинден аны халкъым къууанса.

Мен борчлума

1

Эм биринчи
«Ана» деген ал сёзюм
Ана тилге
Манга тымач болгъанды.
Тименирге
Тырмашдыргъан нюзюрюм,
Битим бериб,
Джюрек кюнден толгъанды.

Ол себебден,
Ёмюрлюкге борчлума
Ана тилге
Хакъ джюрекден базаргъа,
Кир къондурмай
Аны ана къачына,
Керек болса,
Джарсыуларын джазаргъа.

Бир ишексиз,
Берилгенди ол манга
Насыб ючюн
Мийикледен саугъагъа.
Сыйы ушаб,
Акъ къанатлы танглагъа

Джайылгъанды
Кюн джаякълы таулагъа.

Зин келгенди,
Ийнансагъыз, башындан
Ана тилни
Халкъ ичинде джаяргъа.
Къарачайны,
Таймай Къадау ташындан,
Накъут-налмаз
Бюртюклерин джыяргъа.

Миллетими
Ол багъалы хазнасын
Мен борчлума
Хакъ джюрекден джакъларгъа,
Ёмюрлеге
Саугъа болгъан къаласын
Аманлыкъдан
Кёз гинджича сакъларгъа.

Мен борчлума,
Аны керти джашыча,
Хазнасына
Энчи юлюш къошаргъа,
Джырларымдан
Такъыр джюрек джарырча,
Ана тилде
Джырла джаза, джашаргъа.

Бир-бирине
 Ушаш сёзлени тагъа,
 Мен кеб джырны
 Сёз кебине къуйгъанма.
 Миллет арасы
 Шохлукъдан кёл таба,
 Орус тил бла да
 Тенглик тутханма.

Ана тинлей,
 Къаннга сингген хар сёзю,
 Балча, джауча
 Джагъылады джюрекге.
 Сагъыш этсем,
 Чыракъ ийиб кёзюмю,
 Ол ушайды
 Кеб саугъалы къоз бёркге.

О, сейирлик,
 Тамашалыкъ, орус тил!
 Бир насыблы
 Джюзер терен кёлюнде
 Джашауумда
 Болуб төре эм ёкюл,
 Болушаса
 Манга керек кюнюмде.

Ол себебден,
Татлы тилми кьозулай,
Эки ананы да
Мен сютюн эмеме.
Тау джуртума
Ашхылыкъны джоралай,
Орус тилде
Анга джырла этеме.

Мен сюеме
Окьюучугъа, баш уруб,
Тин байлыкъдан
Джылы ауаз берирге.
Китабларымы
Сакълайма ашыгъыб,
Тапхалада
Орус тилде керюрге!

* * *

Ма, джырлайды булбулчукъ
Булбулагъа кёл бере.
Къорду анга хар булчукъ, —
Келгенди, — деб, джер кёре.

Сайлагъанды булбулчукъ,
Менлей, таулу джуртуму.
Бир ишексиз, чыпчыкъчыкъ
Тюз кёреди шартымы.

Кюн таякъны тилейди
Кюнден къалам этерге.
Бир ишексиз, сюеди
Джырын джазыб кетерге.

Ол джырлада — тауланы
Джел къакъдыргъан аязы.
Таза иннетли халкъымы
Халал, нюрлю ауазы.

Сабийликден сюеме
Сурат салыргъа.
Джер джашаугъа билеме
Дагъан болургъа.

Кекню кексюл бояйма
Джудуз сюрюуге.
Джетегейге къояма
Джерни сюрюрге.

Чыгъарама булутдан
Тутулгъан айны.
Тюнгюлтмейме умутдан
Аджашхан тайны.

Кёкге, кюнню теджейме,
Мыдах болса кёк.
Эмда шукур этеме
Джарыса ол терк.

Тюбетеди джанкъылыч
Джер бла кекню.
Рахатлыкъгъа джалыннгыч
Этерге кёбню.

Көгюрчюн

Көк көгюрчюн
Чыммакъ кьарны юсюнде,
Замансызлай,
Медет, буз таш болгъанды.
Ахыр кюнде
Көк болса да эсинде,
Бюгюн анга ол
Керек болмай къалгъанды.

Эс бөлмейди
Энди ол көксюл көгюне,
«Кьур-кьур» эте,
Ийнакъламайд ариуун.
Бурун кибиқ,
Джюреклеге кёл бере,
Көргюзтмейди
Бизге къанат къагъыуун.

Рахатлыкъга
Чёб атычу, көгюрчюн,
Ким кёлтюрдю
Джашауунга сени кьол?
Чексиз кёқде
Арымайын учуучу,
Нек бошалды
Санга бюгюн энди джол?

Мен къркъсам да,
Ма, амай бир мурдар къл
Кълтюрюлед,
Деб бу дюнлю-дуниягъа,
Тълюнг ючюн,
Тюз къанатлы рахатлы бол,
Сыйлы къачынг
От тюшюрмез уянга.

Тълюнг саулукъда
Кюн батмаз терсине.
Бу джан къркъуу
Суутурму аламны?
Тюшерми да
Кек да джерни юсюне,
Джик этерге
Джер юсюнден адамны?!

Бу сагъышла
Джюрек къыйнай тургъанлай,
Мен эследим
Кез туурамда джашчыкъны...
Сора ол кюннге
Себгил бетин бургъанлай,
Кюн къызартды
Зыр деб бурун ушчукъну.

Олсагъатлай
Оюм этдим сора мен:
Бар кёреме
Аманлыкъны чеги, — деб.
Кимни къолу
Базар пердан джерлерге,
Сабий бетден
Себкимени чеблерге?!

Джакъсыз тюддю,
Кёгюрчюнлей, джерибиз,
Аманлыкъны,
Артыкълыкъны кёрсе да.
Тулпарладан
Къуру тюддю тёллюбюз,
Минг эмеген
Бирден аууз керсе да.

Огъай, кёксюл
Кёгюрчюннгеча, джерге
Кюн джыламаз,
Джарсыулары чекдире.
Тиер джашнай,
Джашау теджей ёмюрге,
Сабий бетге
Ол себкиме текдюре.

Джаралы кёгюрчюн

Сабийликден сюеме кийик кёгюрчюнлени,
Ийнакълайда билеме къанат кериучюлени.
Къарайдыла бизге ала нек эсе да сескекли,
Къарагъанча джаныуарлагъа назик джюрек ишекли.

Бир кюн бир боз кёгюрчюн кирди къоркъуб юйюме,
Ийген кибики илячин джыйыб аны тюбюне.
Сынган эди къанаты кёгюрчюнню аяусуз,
Этген эди, эшта, аны ол илячин джараусуз.

Дыр-дыр эте, къалтырай тургъан джоппу кесекни
Къысдым джюрекке, джылай, къабыл кёрюб тилекни...
Ёлмесин деб, кюрешдим къарыууму аямай,
Аджал бла сермешдим тюз джанчыкъдан кёз алмай.

Эшитемисе? Джаша деб, кёб тиледим мен андан.
Ёлсенг, кёлтюралмам, деб, юлюш этиб джанымдан.
Аш, суу салыб кёреме къанатлыны алына,
Кече узуну этеме дарман-дары джанына.

Алай болса да, джашау джукъланнганды кёздеде
Ол бурунча болуб сау учалырмы тюзледе?!
...Болгъанында къарамы къуолгъанча къоргъашын,
Къыйын кюнде адамгъа нек атхан эди ол башын?!

Сабийликни кёгюрчюню

Сабийликни кёгюрчюню, акъ мёлек!
Къайгы сингенди къаныма джангыдан.
Къайгырыуун къоялмайды сакъ джюрек,
Къалганды да ол сыйлы шарт аккадан.

Ол кетгенди этиб манга аманат
Сабийликни кёгюрчюнюн... джашауун.
— Битдирликди керек кюнде ол къанат
Джер джашауну сынасанг деб, джарсыуун.

Ол къойганды эм багъалы саугъаны —
Сабийликни кюн таякълы белгисин.
Теджегенди анга акъбаш таулары,
Тауларыны гокка ийисли хауасын.

Сабийликни келечиси — акъ мёлек
Ёмюрлени теренинден келгенди.
Джаш тёлуге назму тилде бир кесек
Ауаз бер деб, манга буйрукъ бергенди.

Ол назмуну харифлерин, урлукъча,
Бюртюк-бюртюк джюрегимде битдирдим.
Туудукъланы аларында, инджича,
Оюманы кебден чыгъарыб тёкдюм.

Не ючюн десенг, биз борчлубуз алагъа
Билдирирге къалай ёсгенибизни.
Мамырлыкъны сакълар ючюн, джаулагъа
Ёшюн салыб, неден ётгенибизни.

Биз окопала, канама да къазгъанбыз,
Къум тюзледе шахарланы салгъанбыз.
Тик тауланы дорданларын тешгенбиз,
Чауумада темир джомла эшгенбиз.

Мени ол акъ кёгюрчюнюм да алай
Ёмюрлени муккур сыртларын сынар.
Туудукълагъа ариу кёз бла къарай,
Юзюгюмю джангы ёмюрюн сыйлар.

Джокълайдыла
Сени къара булутла,
Аталаны
Кюнтурушлу джерлери.
Джюрегимде
Санга бичген умутла
Табарламы
Шо, тыйыншлы тёрлерин?

Ол гюнахсыз
Джараларынг бюгюн да
Ма, турама
Кюн аманда ашлана,
Сен аланы
Кесинг къараб багъаса,
Джарсыуларынгы
Халкъынгдан джашыра.

Аны ючюн
Сен билмейсе дерт тута,
Аурууунгу
Бер кесиме алайым.
Кесими
Ишими, башымы унута,
Хар затынга
Тюз джашынгча джарайым.

Ата джуртум,
Мен этмейме кукалыкъ.
Сеннге борчум
Бек улмуду бойнумда.
Ариулукъну
Дуния билген джандети,
Насыблыма –
Джукъларыкъма къойнунгда.

Кюзлюк будай
 Чайкъялыучу дангыл тюз,
 Кёбден бери
 Сюрюлмейди, солуйду.
 Джарсыуладан
 Болгъанды да ол ёксюз,
 Баууруна
 Тюк кьондурмай, кьоруйду.

Медет, бюгюн
 Кюзлюклени орнуна,
 Къарайма да,
 Тёбелени кёреме.
 Талпыгъанча
 Джан атамы бойнуна,
 Мен алагъа
 Къулачымы кереме.

Къара ишден
 Къара кийген тёбеле...
 Тийре болуб,
 Тюшгендиле былайда.
 Бизни ючюн,
 Къара джерге киргенле,
 Къууанчлада
 Тартхандыла орайда.

Энди уа ма,
Тюзде къалгъан къабырла...
Белгилери
Бу огъурлу джанланы.
Ахлулары
Мени кибик тарала,
Амарына
Къарайдыла аланы.

Таула бла ушакъ

— Мени атам къайдады? — деб
Соргъанымда тауладан.

— Уруш тюзде къалгъанды, — деб
Келди джууаб аладан:

Джурту ючюн джан бергенди...
Налат уруш отуна!
Тюзлюк ючюн къан тѣкгенди,
Керти болуб антына.

Сакълар ючюн ата къачын
Джауну аякъ тюбюнден,
Сынагъанды джан ачыуун,
Кетиб джылы юйюнден.

Кюн кѣрмеген тѣлюге
Кюн туудуруб джангыдан,
Киргенди ол тар кѣрге,
Юлюш этиб джанындан.

— Мени атам къайдады? — деб,
Соргъанымда джангыдан.
— Уруш тюздеде джатады, — деб
Келди таууш тауладан.

Джау кьуршоугъа алгъанында,
Аскер бёлегин аны,
Къабыр юлюшлю болгъанды
Тау этегинде джаны.

Бек кёбдюле тау джуртлада
Атсыз къалгъан къабырла.
Бек къыйынды киши таулада
Ата сынын табаргъа.

Къыйнама сен джюрегинги:
Тас болгъанды, деб атанг.
Джетген кюнде джигитлигин
Унуталмаз аны адам!

Сен да атангы юзюгюсе.
Махтау сыйлы атынга!
Сен да, аныча, джибермезсе
Душманланы джуртунга.

...Аманатны, атам, джашынг,
Кеч, толтура биледи.
Амма, манга хыны джашау
Сенсиз къыйын тиеди.

Ёмюрлюк сагъышла

Атама

Мен тюшюмде къабыр кёрюб джангыдан,
Къалдым къуру ма ол татлы джукъудан.
Кече арасы тюберча тюлдю тангнга,
Кёл этерге ким табыллыкъды манга?

Къуюлгъанча суукъ джангур ёзеннге,
Къуюлады къан да мыдах кёзлеге.
Тынчлыкъ табмай мен арбазгъа атлайма,
Джол амысы босагъаны сакълайма.

Ол биледи, манга не кюн джетгенин,
Къазауатха атам къалай кетгенин.
Эсимдеди, ол огъурсуз танг эртден
Суу ызыны толгъаны да миметден.

Джылай эди къарт да, джаш да тауушсуз,
Бошалырмы къазауат деб, бушуусуз?
Ол сагъатда гитче сабий эдим мен,
Хапарсызем къазауатдан, ёлюмден.

Арта чегиб ол къыйынлыкъ затланы,
Кёб айландым, табалмайын атамы.
Кёб изледим уруш тюзледе джылай,
Джол нёгерим болуб кёкде мыдах ай.

Табалмайын не кесин, не къабырын,
Бек кѣб атсыз къабырлагъа ахсындым.
Мараз болуб назик джюрек ачыудан,
Къутулалмай ата алмында борчундан.

Чабар да, деб энгда душман таулагъа,
Тюшюмде атам къайгъылы эд саулагъа.
...Къалай болур джашау джолу улуму,
Деген сагъыш эрек этгенд джукъуму.

Маршалны аты

Бу тарихли
Джан кыйналыкъ хапарны
Билдим эски
Бир саргъалгъан газетден.
Аты айтылгъан
Дюлдюр атны – тулпарны,
Халкъ чурумсуз
Унутханын танг эртден.

Ол аскерде
Халал къумукъ этгенди,
Атын къуру
Иги бла айтдыра.
Иесини хакъ
Кёлюне джетгенди,
Къазауатда
Жуковгъа сый табдыра.

Джер юсюне
Келгенинде мамырлыкъ,
Ёзенгисин
Аны киши кёрмеди,
Джетгенинде уа
Анга хатерсиз къартлыкъ,
Ким эсе да:
— Атны — этге, терк! — деди.

...Ол сезимми
Ат, адаммай джылады,
Салды къайгы
Джылкъычыны къойнуна.
Ариу айта,
Ол ат бойнун сылады,
Алды таукел
Сыйлы борчну бойнуна.

Алаххача,
Табынмазла деб атха,
Сакълар ючюн
Аны инсан юзюкге,
Ол маршалгъа барды
Турмай чырт артха,
Ышаннгандан
Джер юсюнде тюзлюкге.

Саналмаса да
Джумушакъ адамгъа,
Маршал атны
Къасабчыдан джашырды.
Ат кетмесин,
Деб бир керти аманнга –
Туугъан эли
Стреловкагъа ашырды.

Алай а аны
Этген ишин джашауда,
Кърал деген,
Огъурамайын чамланды.
Къысха заманны
Ичинде, джарсыугъа,
Айыб табыб,
Маршалны ишден чыгъарды.

...Ат къутулуб
Къасабчыны къолундан,
Керти болса да,
Эл ишде антына,
Къутулалмады
Маршал а, эй медет,
Джазыуундан
Кемсиз суйген атыны.

Болады алай:

Мурдар тюшсе ызынгдан,
Дженгил-дженгил аласа сен аякыны.
Къачма!

Тюлсе сен къанатлы,
не джаныуар.

Тохта!

Адам болгъанынгы эсге ал.

Къачма!

Андан, дерт алыргъа туракъла,
Ол эсе да,
Джашауунгда арт кюнюнг.

Джашагъандан эсе,
къоркъа тузакъда,

Иги тюлмюд,
джигит кибики ёлгенинг?

Кёлтюрселе къол

Къатынга биреуге,

Тохта!

Анга болушургъа унутма.

Кереклиси къара кючдю былайда!

Патронунгу сен

ашыгъыб къурутма.

Адам айтыб айталмазча адамгъа,
 Къыйынлыкъла тюбеймилле джашауда?
 Ышанырча тюддю ол зат къаламгъа,
 Къан къусханды тау, тенгиз да бушуудан.

Сагъыш бир эт ол затлагъа гюнахсыз.
 Къайдадыла халкъ таныучу асыла?
 Къалай джашла къалгъандыла къабырсыз!
 Ай медет, мыйыкъ бурадыла асыла.

Ол да, алыб онг къолуна юмесин,
 Сабыр атлай, ууакъ ушакъ этеди.
 Бирде бёлюб хыйла ишге ол эсин,
 Джан алыргъа буйрукъ бериб кетеди.

Ким кёргенди бымай затны, шо, бир айт,
 Мамай согъум ким этгенди адамны?
 Терсге, тюзге да тенг бериб ирият,
 Ким къаргъагъан болур сыйлы аламны?

Тегерекни тубан басхан кёзюуде,
 Ол джуртуну оноуундан тайгъанды.
 Ол дерт ала, «халкъ джаууну» кёзюнден
 Туудукълагъа мурдар атын къойгъанды.

Джангыртыуну атасына

Халкъ, джамагъат излеб сенден болушлукъ,
Ма, къарайды, мурат юзмей, алынга.
Болалмайды аны башы алгышылыкъ
Джангы джолда, чырт тиймесин джанынга.

Сен а джаншаб кюрешесе кече-кюн,
Баш кѣлтюрмей, ишлеб сѣзден къалала.
Айланаса, биз билгенли, «халкъ ючюн»
Арыб, талыб, джер-суу къоймай, къыйнала.

Джангыртыуну ол «дуу джаннган къаласы»
Сен ийнансанг, сѣз къабчыкъдан толгъанды.
Джюрекленни ашландыргъан джарасы,
Дарман-дары джукъ табмайын къалгъанды.

«Тюздю джолум», деб ант-кърал этесе,
Оноунга умлу багъа бересе.
Сѣзюнг сени, айтханынгча, сѣз эсе,
Дараджасын къайда къоюб келесе?!

Сен сѣзледен юйле ишлеб бермезсе,
Джарарламы сѣзле бизге джашаргъа?
Сен аладан тылы басхан кѣрмезсе,
Сѣзле гырджын тюддюле, бил, ашаргъа!

Халкъым тюздю: «Сѣзню ашхысы-къысхасы,
Джыджымны уа, эм узуну», айтдырсанг,
Сѣзден эсе, сайла ишни къарасын,
Ач къоймазса бизни, белни къатдырсанг.

Кёк мутхузду,
Къараууз бет алгъанды.
Барадыла
Дауур эте булутла.
Джарыкъ кюнню
Джабылгъанын онгсунмай,
Мараздыла
Кёлде джарыкъ умутла.

Ма, бийлейди
Джазгъы джангур шахарны,
Къаст этгенча
Джууаргъа излеб хар нени.
Кёкге къараб,
Мен тилейме джангурдан,
Тазала деб,
Джюрекледен кирлени.

Джазгъы джангур!..
Ол огъурду, хурметди.
Тамбла уа
Кюн да тиер джангыдан.
Таркъайырма
Сора джашау тенгизни,
Тутуругъу
Къыямат кюн джангурдан?

Джаз эринмей тигеди,
Джетген кызлай хар.
Ау джаулугъун тегеди
Ол, айта хапар.

Къашын-башын кѳреди
Бир кесек туююб,
Чамманса да, киреди
Арбазгъа суююб.

Бир къарасанг, агъара,
Бирде кѳгере,
Джол салады кырлагъа,
Бизге кѳл бере

«Сау кел, ариу!» — деб анга
Джаяма кыулач.
Ол да, кыса кѳз манга,
Тарайды ма, чач.

Кѳксюл кѳкню туюнде
Джаз бети онгмаз.
Ол саулукъда ѳмюрде
Дуния кыартаймаз.

Джаз башында тилекле

Ал кезююнде мартны,
Джазны туугъан кюнюнде.
Тиширыуну къууаты
Сезиледи кёлюнде.

Хур кезледе джилтинле –
Къууанч халны къучагъы.
Ышарыуда джюрекни –
Ингил джазны нюр чагъы.

Теджейик биз насыбны
Сейирлик тиширыулагъа.
Ачсын эшигин джазны
Огъур бла алагъа.

Эслеринде тутсунла
Сюйгенлери аланы.
Джырла эте турсунла,
Сыйлаб ариу джанланы.

Келген джаз бла бирге
Умутлары толсунла.
Халкъдан кери тюзледе
Къайгъыла тас болсунла.

Гюл сауғала узатсынла
Эркишилери алагъа.
Къууана, джашай турсунла
Кеслери ёсдюрген балалагъа.

Ал кёзююнде мартны,
Туугъан кюнюнде джазны,
Толсун энчи мураты
Хар бийчени, хар къызны.

Джазгъы кюн

Джазгъы кюн элни
Башындан къарайды.
Кёлю бла ол джерни
Къууана, ийнакълайды.

Джаз терекчик къурмачладан
Такъгъанды сыргъа.
Къанатлыла сейир чакъда
Къызгъама джыргъа.

Тау сыртлада эшедиле
Баппаханла чач.
Джаз келди деб, этедиле
Сабийле къууанч.

Ма, бурунча тиеди
Джер юсюне кюн.
Ариулукъгъа суюди
Болургъа ёкюл.

Джаз да, майна, келеди
Кёзююлю джетиб.
Услу къышны ашырад
Илгизлик этиб.

Муккур сыртла джангыдан
Эшедиле чач.
Кёгереди джангурдан
Джер, джая къулач.

Джанкъозла да чагъалма —
Кюн бетле толуб.
Тёгерекге къарайма
Бек сейир болуб.

Джаз хурметден кесиме
Излейме себеб.
Джюрегингде сезимни
Бир уятса, деб.

Джашау

Озгъан джылгъа хыны кёз бла къарай,
Сюред джашау белгисизге заманны.
Хар бир джанны джазыуу бла ойнай,
Ол этеди бирде кюнню къарангы.

Башхалача менде да кёб умутла,
Айланама хаух дуниядан тюнгюлмей.
Джюрек бичген муратлагъа да джете,
Мен тюбейме джазыуума ёкюнмей.

«Теджелгенди кёгет тереклей джашау» —
Деб, багъама хар булчугъун мен аны.
Бизге киши салмасын, деб дау,
Ийнакълайма эртден сайын хур тангны.

Къысха эсе да, мени джашау ёмюрюм,
Этер ишим болсун сансыз-санаусуз.
Джумушладан тыкъ болсала кюнлерим,
Бу дунияда къалыр менден да бир ыз.

Джашау бизни чыбыкълыкда
Эркелетирге билсе да,
Көред джегиб къазыкълыкда,
Бизни кемсиз суйсе да.

Көк да, джер да тик джомада
Сынагъанча тау къушланы,
Сынайдыла бизни да ала,
Буруу этиб ауушланы.

Ёрюшледен ким ауалса,
Сынаб джерни къатылыгъын.
Къушлай, кёкде ким учалса,
Билиб аны къатымыгъын.

Олду тутхан сыйын джерни,
Чууакълыгъын сезген кёкню.
Ала ючюн бюгюб белни
Джакълай келген кърал чекни.

...Джашау ючюн кюрешгеннге
Ачыкъды джол мийикликге.
Аны бла бирлешгеннге
Джашлыкъ берилед ёмюрлюкге.

Джашауну тутуругъу

Кечеле бла кюнле
Бир-бирине кёмене,
Атдырама танглары –
Тутуругъун дуняны.

Ким кесалыр аланы
Магъаналы джомарын?
Джакълайдыла джашауну
Ала джюрек кымыларын.

Заман манга
Сайла, десе юч затны:
Биринчиге,
Сайлар эдим джуртуму,
Экинчиге,
Къалам бла къагъытны.
Ючюнчюге,
Халкъым суйген джууртну.

* * *

Хаух дуниядан кетгенле
Къоркъмайдыла бир затдан
Деб, къоркъмайма кетерге
Мен да джарыкъ дуниядан.

Ёлюм джетсе кёзюулю,
Джокъду анга бир дауум.
Ол джетеди ажымлы, —
Деген сагышд къоркъуум.

* * *

Кюнден-кюннге аз бола
Барадыла тенглерим.
Бушуудан тола,
Шош болад джюрегим.

Кёзюу-кёзюу алагъа,
Ёлсем, къыйнала.
Алагъача манга уа
Кимим джылар тарала?!

* * *

Бир джанга да берилмейди
Ёмюрлюк джашау.

Ол кьой эсенг,

Къыйынлыкъ да

Тюдю ёмюрлю:

— Кетди, хариб, энди ол да

Керти дуниягъа, —

Деб унутурла мени да,

Бир кюн джарсыугъа.

* * *

Сыйлы джашау, мычымай
«Сатарыкъса» сен мени.
Тюшерикме чарсынга
Мен дуу джаныб бир кюн бир.
Джангы джылны къууанчы
Тамамланган кюнюнде
Атылганча нызычыкъ
Атымькъма, билеме.

«Сабыр тюбю – сары алтын...»

Бир кюн джолда биреуленнге тюбейме,
Салам бериб, хакъ борчуму тѣлейме.
Ол а манга ауур тукъум къарайды,
Гюнахсызгъа джекирирге джарайды.

Аны алында бир терслигим болгъанча,
Менде аны борчу-къарчы къалгъанча.
Сюелеме, тилим кетиб артына,
Тѣрт джанымда адамдан тартына.

Бир кѣзюуде мен эсими джыяма,
Ачыууму кѣкюрегимде тыяма.
— Бир ишексиз, джангылады биреуге, —
Деб сайлайма басымлыкъны тѣлеуге.

Амма, бир да тохтамайды даууру,
Къоймайды да Аллах берген аурууу.
Кетеме, таб кѣрмейме да халисин,
Андан ары кѣлтюралмай хынысын.

...Ол кюн анга сагъыш этмей, тенг болсам,
Сабырлыкъгъа, таш байламай, джер салсам.
Тюшер эди сау дуниягъа от-ѣртен,
Арабызда атмаз кибик танг эртден.

Къайдам... сиз да анга тюбеб къалсагъыз,
Аманатым: тургъузтмагъыз талагъын.
Унутмагъыз, къолгъа ташны алсагъыз:
«Сабыр тюбю – сары алтын болгъанын!»

Къач келди...

Джел арбазда
Чапыракъланы ышырса,
Сен ашыкъма:
— Къач келди, — деб айтыргъа.

Танг алада
Турналаны ашырсанг,
Сен ашыкъма:
— Къач джетди, — деб айтыргъа.

Мотор тауушла
Эшитсенг тюзледе,
Сен ашыкъма:
— Къач келди, — деб айтыргъа.

Кюн аманнга
Кёз ачсанг да тюнюнгде,
Сен ашыкъма:
— Къач джетди, — деб айтыргъа.

Окъуу джылны
Башласала сохтала,
Сен ашыкъма:
— Къач келди, — деб айтыргъа.

Сюймекликге
Санга «огъай» — деселе да,
Чырт ашыкъма:
— Къач келди, — деб айтыргъа.

Къач

Къач дегенинг сыйлы чакъгъа
Джарашмайды къызгъанчлыкъ.
Ол бюркгенди алтынларын
Джер юсюне, къоймай джукъ.
Мен сеземе алтынчачны,
Ийнан, чегет шыкъыртын:
Келе болур суйгенчигим
Толтурургъа, деб антын.

Мен тилейме чомарт чакъдан
Кёксюл кёкню кёклюгон:
Кём-кёк кёзлю ариучукъгъа
Кёк джайсын, — деб кюмлюгон.
Ол кёздеде юшюмесин
Къууанч тёкген джыламукъ.
Кёрюнмесин мыдахлыкъдан
Тас болгъанча кёз джарыкъ.

Ариучукъну мен суйгенме
Андан да бек джангыдан.
Этерчама сыйлы къачха
Суйюб, юлюш джанымдан.
Саналама насыблыгъа, —
Миннген атым дюлдюрдю.
Бу тюзелген суймекликни
Джюгю къалай дженгилди!

Амма, бюгюн ариучукъну
Кёрюрге да табмайма.
Сюе билген булбулчукъну
Ызындан таш атмайма.
Джалгъан тилни чурумундан
Манга ол сууукъ болгъанды.
Къуру къоюб джазыумдан
Джюрек джара салгъанды.

Бир айт манга, огъурлу къач,
Сен джеримча асылса:
Нек къалгъанма мен атылыб,
Джер юсюнде, ассыча?
Джан аурута билиучю сен,
Бил джюрекни джарсыуун.
Не да сууут ёхтем кёлню
Сорушмагъан бушууун.

Ариучукъну сакъларыкъма,
Адетдеча, тойлада
«Огъай», — десе ол, — къош салмыкъма
Окъа сокъгъан талада.
Агъач кишича джашарма
Бир кишини кёрмейин.
Сюймекликни мындан ары
Не болгъанын билмейин.

О, сыйлы къач, табармыса,
Менден джарлы таулада?!
Джарсыуума джарармыса
Бу тынгысыз дунияда?
Тилекчиме, суйгенлени
Кюндешледен къуру эт.
Сюе билген суйгенлени
Бир-бирине бир тюбет!

Сары эрик
Терекчик мени бачхамда
Тирилирге
Кюрешеди къадалыб.
Ол адаргы
Чапыракълары къачхыда
Кълтырайла
Кюн тюбюнде саргъалыб.

Аланы да
Юзерикди сагъайыб,
Калак джелчик,
Бир ишексиз, ачыудан, —
Турурла деб,
Джазда сютден гамайыб,
Терекчикни
Чирчиклери джангыдан.

Илму

Илму деген,
Эс байлыкъны ёзеги,
Джер къалынын,
Джукъасын да сюзеди.
Кёк тюбюнде
Джюрютеди адамны,
Джюрютгенча
Уста къолу къаламны.

Керек болса,
Къабыл этиб тилекни,
Ол кёреди
Ауушдуруб джюрекни.
Тогъай десенг,
Тюрлендириб эсинги,
Башха адамгъа
Ушатады кесинги.

Алай а, ол
Сезалмайды бушууну,
Билмейди да
Магъанасын джашауну:
— Окъну, тобну
Нек теджейди? — дегеннге, —
Табалмайды
Джууаб, чурум этерге...

Чомарт джюрек

Ёхтем джюрек тебеди
Хар затха да сагъая.
Керек болса, биледи,
Ийнан, этек да джая.

Джелмей, кери сюреди
Кёлюнде бушуунгу
Терк джазаргъа сюеди
Джарасын джарсыуунгу.
Баджарады ол ишин,
Аны огъургъа джоралаб.
Сёл этмейди джюрюшюн,
Ол терс джанына джанлаб.

Сени назик джанынга
Таймай гёзет этеди.
Джараялса къанынга –
Муратына джетеди.
Урлатса да, бир-бирде
Сюймекликге джукъусун,
Сансыз этмейд ёмюрде
Сакъ гёзетчи джылкъысын.

Бир-бирине кёл ашагъан джюрекле
Керти ариу кёрюнесиз кёзюме.
Тюблеринде сиз айланган терекле
Чырпыларын атсала да кёзююлю.

Суймекликни ма ол джашил джолуна,
Биз алгъынча, тюшалмайбыз джангыдан.
Кириб бирде джаз джангурну къойнуна
Табалмазбыз хур джашлыкъны биз андан.

Джюрек бла ушакъ

Бу кюнюбюз да бизни
 кюн батханда ёчюлор,
Кюн атханда джангыдан
 аны атыб ким кёрюр?!
Бизни ючюн ызына
 къайтама деб, кюрешмез.
Ол джангыдан джылыуун
 джюреклеге юлешмез.

Ол себебден, бюгюн биз,
 кел, кёб джерге джетейик.
Джер джашауну юсюнден
 Татлы ушакъ этейик.
Тюзюн айтсам, джашаудан
 арыган да болурбуз.
Тик эсе да джолубуз,
 мурат толса – солурбуз.

Алай болса да санга
 ачыу тынчлыкъ бермейди.
Ол манга да къаныгыб,
 сыйыбызны кёрмейди.
Неди аны чуруму
 Эшта, джарсыу кёб болур.
Къара ишледен джерни
 сора бизсиз ким къорур?

Уялырча тюлбюз биз
хаух джашаудан, насыбха.
Сыйынмайын къалмадыкъ
керек кюнде бир сабха.
Эсингдемиди, сени
джау чыракълай джанганынг,
Ол тубанлы кечеде
джол юсюне тамганынг?

Кёб джолада намысым
мени алгъа сюргенди,
Бетджанлагъа ашырыб,
ызымдан кёб кюлгенди.
Джазыу къайры сурсе да,
анга шежде этгенме,
Джюрек, санга ышаныб,
ауушладан ётгенме.

Къалдым эсе джеталмай,
ёхтем джюрек, кёлюнге.
Айыб этме, болгъанма
хар къуру да биргенге.
Сени бла киргенме
отха, суугъа, урушха.
Ол себебден, тилейме,
этме манга гурушха.

Джырларыма

Шоркъа сууну тауушуна
Ушасала джырларым.
Чыгъарелле тау башына ,
Ауушлагъа джомларым.

Кюмюш-кюмюш эшмелени
Тагъар эдиле ала.
Секиртмеден баш энишге
Суу шоркъалай къуюла.

Ушасала шоркъа суугъа
Мийик чыкъгъан джырларым.
Этер эди кюн да саугъа
Анга джюрек къымарын.

Тюшер эди таулу къыз да
Джуунургъа анга терк.
Хар тенгим да къууаннгандан
Насыблы болуред бек.

Ай джуууннган шоркъа суугъа
Ушасала джырларым.
Суусабларын къандырырла
Ёзенлерим, къырларым.

...Бу затланы джашаугъа
Сингдирир ючюн, талпыб
Кюрешеме джарсыугъа
Буруу болуб, джан атыб.

Мен заманны джырчысыма,
Ёкюнмейме джазыугъа.
Тизгинлени сёз джылкыысын
Халкъ таныйды асыугъа.

Мен джашауну тюзлюк джолун
Сайлагъанма ёмюрге.
Къанатлылай джарыкъ кёлюм
Джыр этеди тёлуге.

Чакъырады джюрек джырым
Кертиликни тёрюне.
Къаламымы кёрмей сырын
Ким тарыгъыр тёреге?

Ашыгъады къалам сёзге
Белгилерге ёмюрню.
Мен ёлсем да, болур сёзюм
Менден узакъ ёмюрлю.

Акъялманны сюеди деб,
Айыб этмегиз манга.
Шигирлерине къабланыб.
Чыгыучу эсем тангнга.

Тил устаны акъял сёзю –
Шигирчини кереги.
Халкъ ичинде тил сезими –
Аны джашау тереги.

Джан салады шайыр назму тизгиннге,
Биз болабыз анга сейир-тамаша.
Ненча саугъа этген болур ол бизге?
Ёмюрледен кеси атын джашыра.

Акъылманнга ёлюм джокъду, билебиз,
Халкъ ауздан тюшмейдиле сырлары.
Илму ишге къатышса да, кёресиз,
Баш тапхадан тюшмейдиле джырлары.

Атсыз-чуусуз ол къалырмы дуняда?
Арымайбыз табыныргъа шайирге.
Ким унутур аны атын таулада,
Белгилиди сыйлы шайир тёлюге.

Кёлтюреди назмунг мени кёлюмю,
Мен болама башым кёкге джетгенча.
Джаш тёлю да кюн тюбюне тёлюлюб,
Тынгылайды анга, эси кетгенча.

Поэзияда сай оюмну суймейме
Эмда модад, деб бир кебге кьуйсала.
Джик-джиклери инджи бла туююлмей,
Чыгын хыре халы бла джыйсала.

Къарауашы тюлме хыйля моданы,
Алтын суулукъда зем-зем сууу джокъ эсе.
Кёб боялуу нюр кюйюзю халкъымы
Тюз согьулмай чийсил къалгъан джюк эсе.

Халкъым бла бирди джаным, ийнансанг,
Насыблыма анга кьумукъ этелсам.
Нюр кюйюзге бир энчи чык къошалсам,
Джырым бла халкъ кёлюне джеталсам.

Туу кемизсиз, туу джырым...

Кече, кюн да сагъышым –
Назму джазмай болмайма.
Джырды тюнюм эм тюшюм –
Сыйлы ишден тоймайма.

Туу кемизсиз, туу джырым,
Зор заманнга бойсунма.
Ауур эсе да джюгюнг,
Къыйынды, деб ахсынма.

Болсун кыйын
 Кюнден-кюннге джырларгъа.
 Къалсын аз да
 Хаух дуняда джашаргъа.
 Мараз тюлдю
 Алкъын джюрек, насыбха,
 Муратлыды ол
 Кёб ишлеге джараргъа.

Ма, джюрегим
 Шыбырдайды назмула...
 Эшта, ала
 Къолайсызла болмазла.
 Кёкюрегимде
 Туугъан эселе ала,
 Джашагъанма
 Мен дуняда, машамла!

...Мен атайма
 Джырларымы таулагъа,
 Джер юсюне
 Джаратылгъан джанлагъа.
 Поэт дегенинг
 Джашайды кёл бере,
 Поэт болуб
 Туугъан эсе дунягъа.

Къонакъ юйде

Айтыр сёзюм ауузума келмейин,
Суратларгъа шайыр тургъан фатарны
Кёб кюрешдим, кёзге джукъу кирмейин,
Сакълагъанча огъур тангны атарын.

Къонакъ юйде джарыкъ, джылыу да артыкъ,
Джандет деген, бир ишексиз, былайды.
Назик джюрек зауукълукъдан кёл табыб,
Бир кёзюуде джарыкъ джырлаб башлайды.

Иги умут джырлатады кимни да,
Джырлатханча Лермонтовну фахмулукъ.
Машук атлы къонакъ юйде мени да
Сыйлагъанды, анга ушатыб, зауукълукъ.

Сюелеме терезени къатында,
Сагъышларым къыйнайдыла джюрекни.
Эки кёзюм къалгъандыла тышында,
Кёрген киби келе тургъан поэтни.

Терезени ол джанында акъмыйыкъ
Биелейди, боран-гылан этеди.
Услу джелден сюйгенича кёл табыб,
Терекчикни белин бюгюб кетеди.

Къараб, менлей, терезеден шахаргъа,
Ол не кёрген болур кетиб сагъышха?

Саггышларын Бештау таугъа ышыра,
Сезиммерин атагъанды ауушха.

Не да кърарлы орамланы биринде
Ол таурухлу фазтоннуму къргенди?
Бир ишексиз, чыггыб аны ичинден,
Бийче къызы къронакъ юйге киргенди.

Мени сартын, ол кърыз Мэри болгъанды,
Исси-Суугъа солургъа деб, келгенди.
Кърыз шайырны эс байлыгъын алгъанды,
Сюймекликни да юлеше билгенди.

Аны юсюнден ол поэма джазгъанды,
Кесича да саггыш эте билгенди.
Ёмюрлюкге белгили ыз кърыйгъанды,
Бюгюнлюкню бизге аманат этгенди.

Экибиз да эки кързден кърарайбыз
Суратлауда Бештау тауну нюзюрюн.
Джырыбызны бирер тюрлю джырлайбыз,
Хатыбызны энчи этиб тизгинин.

Тамбла уа, кече арада, ма, биреу
Джазар назму, бизни кибик, ол бизсиз.
Оюмуна эте кърбле бюсюреу,
Табар насыб, джюрек турса кемизсиз.

СЫЗЫЛГЪАН ТИЗГИННИ КЪАЧЫ

М. Ю. Лермонтовгъа

...Ахыр кере,
эсинг кетиб дуниягъа,
Сен къарадынг
къара кийген кёклеге.
Джашауунгу,
джыр тизгинлей, сызгъаннга
Къол кёлтюрмей,
ауруу салдынг кёблеге.

Сен билеенг
аджал сени алмазын,
Къуюлмагъанын
да кебге амай окъ.
Билеединг
халкъынг сени атмазын:
Поэзиягъа
ёлюм деген къоркъуу джокъ.

Ол сызылгъан
тизгининги деу къачы
Сау дунияны
табындырады анга.
Иннетинги
джарыкъ тёкген къулачы
Сый береди
файгъамбаргъача санга.

Энтда джырчыгъа

Баллада

Хубийланы Османнга

Кёксюл-кёксюл суу толкъунла
Чайкъалычу хур джерде
Туугъанды ол, сыйлы улан,
Поэт болуб джюрекде.

Шам Тебердиде джитиле
Чакъыраелле аны.
Чолпан джулдузлай сюйюне:
— Джыр эт бизге, — деб ары.

Ол себебден гюнах эди,
Къолгъа къалам алмазгъа.
Бу тау джуртда къыйын эди,
Анга поэт болмазгъа.

Ол, насыбха, кирген эди
«Абрек» бла ёмюрге.
Иги муратла джоралай
Повестинде тёлюге.

Дуня кюрешсиз тарды, деб
Кюрешгенди, билгеннге,

«Комсомолчуну джырларын»
Саугъа этиб ёмюрге.

Джырла джырланыучу джуртда
Къушлай, къанат кергенди.
«Тау башланы джелеринде»
Тин байлыкъны тёкгенди.

Уруш ёртен тюшгенинде
Европаны къойнуна,
Къалам орнуна сюннгиюю
Алганды ол къолуна.

Къан тамса да джараладан,
Артыкълыкъгъа тёзалмам.
Мен бир эли джерими да
Къанлы джаугъа бералмам,

Деген сёзю, аны энди
Кёмендириб джангыдан,
Дерт алыргъа онг бергенди
Джер джалаучу джауладан.

Къанлы кюнде деу къанатын
Ёхтем къушлай къакъгъанды.
Джоймайын ол таулу атын,
Душман таба от джакъгъанды.

Ол элтгенди солдатланы
Чабыуулгъа бек таукел.

Чачар ючюн барамтаны
Аскерчилеге эте кёл.

Джигит улан суутса да,
Душман окъну кёкюрекде.
Ёхтем кёлню сууталмад
Аджал солдат джюрекде.

Ол бюгюн да, ма ал сафда
Комиссарлай кългъанды.
Ол джангыдан сейир джуртда
Кългъа къллам алгъанды.

Энди халкъны тюз уланы
Муратына джетгенди.
Дуппукъ этмей кълламны,
Халкъгъа кълумукъ этеди.

«Хорлам тойну джарыкъ джырын»
Халкъ кълуанчда джырлайды.
Мамырлыкъны сыйын-сырын
Джырда-кюуде сакълайды.

Фахму бла джазыучугъа
Джокъду ёлюм дуняда:
Джазыу джандыргъан чырагъы
Джукъланырмы таулада?!

Уят

Мен не кьумукь этсем да,
Узакь джары кетсем да,
Биргемдеди уятым,
Аллах берген хур затым.

Джашау мени тюртсе да,
Бирде аджал кютсе да,
Джетдирмейди хыянат,
Тейри теджеген уят.

Терслик манга кьатылса,
Дерт алыргьа атылса,
Уят мени джакьлайды,
Джарсыуладан сакьлайды.

Ётюрюкге джан бассам,
Этек джайсам, дженг болсам,
Уят мени марайды,
Манга хыны кьарайды.

Тюзлюк хырхьа болса уа,
Терслик онгун алса уа,
Уят макъам салады,
Кьыл кьобузун согьады.

Къысхасыча, уятны,
Аллах берген хур затны
Джол нёгерге алсагъыз,
Ол керекли болсагъыз,

Акъылманны тюртмегиз,
Оюмуна кюлмегиз:
Уят – алтын тёбеси,
Минг шагъатны – тёреси.

Тюз тенгинге тийсе
 ауруу - ётюрюк,
Джангылычын
 эсгертирге унутма.
Оноу бла да
 кёр кёлюн кёлтюрюб,
Джылы сёзню
 кёкюрегинде суутма!

Джашар ючюн
 ол тынч-рахат дунияда,
Сансызлыкъны
 къорат кери сен, дейме.
Тум къарангы
 кечеледе, аламда,
Кёргюзт анга
 джуддузланы, тилейме.

Ол заманда
 таяр тенгден да хата.
— Сау бол, — деб, ол
 санга ийнакъ, къор болур.
Бир кюн бир ол
 джарсыуларын унутса,
Джюрек деген
 къамай насыбдан толур!

Эки бетли хыйлачы
Джол төшейди джанынга.
Къабдырайым, деб ачы,
Эжиу этед джырынга.

«Татлы» тили – саууту,
Тюбден-башдан киреди.
Джылтырауукъ уурту
Бал, джау теджеб кёреди.

Тюнгюлсе уа муратдан,
Тонун чюйресине киеди.
Тюшюб сени ызынгдан,
Къара сабан сюреди.

Амайладан, билебиз,
Джийиргенеди дуня.
Нек билмейбиз сора биз
Аны джелкесин къыя?!

Мурат

Мурат деген кысха сөз –
Къанатлыны къанаты.
Тиймез анга аман кез,
Ол асылны эр анты.

Къанатлыны сыртында
Барды къанат тюкчюгю.
Аны джюрек шартыны
Джерге тюшмез джюкчюгю.

Мурат деген кысха сөз –
Эрге къанат къакъдырыр.
Керек болса тыйгычсыз,
Кекге джома салдырыр.

Мурат деген кысха сөз –
Джуддузланы къонагъы.
Джети кекден къоркъмаучу –
Джюреклени борагъы.

Мурат деген кысха сөз –
Джер джашауну къаласы.
Хар затны да айыбсыз
Баджарыучу анасы.

* * *

Сен кесинги джаратаса,
Мен да – кесими.
Аны несин джашыраса,
Ийиб эсинги.

Бу аурууну хорлаялмаз
Чырт джюрек тарлыкъ.
Кесибизни нек кёребиз
Кимден да артыкъ?

Джашау, сен бир айт...

Кёк джашнайды, кюкюрейди,
Джауады джангур.
Баппаханчыкъ баш тирейди –
Джууннукъ болур.

Мен да алай джууннганма
Джангур тюбюнде.
Сабийликге кёз ачханма,
Билмей ёкюне.

«Джау берирме джаулу гютдю», —
Деб чабханма кёб.
Чачларыма азмы тёкген
Болур хурмет кёк?!

Суу ырхыны индекледе
Эшитгенме джырын.
Сабийликни джюрегимде
Сакълайма сырын.

Алай эсе, къайдадыла
Сабий джылларым?
Назик джюрек нек къойгъанды
Джарыкъ джырларын?

Сабийлигим этиб мени
Замансызлай къарт,
Тау артында нек бугъунду,
Джашау, сен бир айт?

Манга ол сый берирми?

Бек кысхады адамны,
Сагыш этсенг, ёмюрю.
Киши джашау ёмюрге
Разы болуб ёлюрмю?

Мен джашаугъа ышаныб,
Эс байлыкъны къазама.
Назмуканы, джарашыб,
Дефтерлеге джазама.

Джюрек мыдах болады,
Теджей бирде саламын:
Тюшеди, деб къоркъады
Къолдан оюм къаламы.

Кёрюб, тюшген джеринден
Аны киши алырмы?
Багъалатыб джангыдан
Аны орнуна салырмы?

Мени кьойгъан ишимден
Биреу хайыр кёрюрмю?
Назму джаза тюшюнде,
Манга ол сый берирми?

Менсиз бир кюн болалмаучу тенглерим,
 Кау-куу болуб нек кетдигиз джашлыкъдан?
 Ач къарнымы токъ этиучю, кюнлерим,
 Табынмайма бюгюн сизге ачлыкъдан.

Керек кюнде табылмайсыз бурунча,
 Атсыз-чуусуз къалай болуб къалдыгъыз?
 Джер джашаугъа кёл къалдырыб турурча,
 Джюрегиме кетмез джара салдыгъыз.

Уму кёлю нек болгъансыз бюгюн сиз,
 Къууанчыма, джарсыуума келмезча?
 Сау эсегиз, джокъду дауум, билигиз,
 Кёлюм къалмаз сизден, кёз-къаш бермезча.

Бирикдирген бизни джашлыкъ кёреем.
 Ким марады аны таукел къанатын?
 Тансыкъ болсам, эрлей кёрюб кетеем,
 Къайдады ол, джашлыкъ деген къанатлы?!

— Игиликге джан аурута билсенг сен,
Ол игилик къайтыб кирир юйюнге.
Ёхтем джюрек сени алгъа чакъырса,
Кёгюрчюнлей, ыз къоя, чыкъ кёгюне.

Ишинг ючюн, хакъ излеме кесинге,
Къыйынынга махтау, сый да сакълама.
Душманнга да къоркъма эшик керирге,
Тенгинги да бирде терлеб джакълама,

Деб ёч эди юретирге къарт атам,
Артада – анам, ишден арыб олтурса.
Ол сёзлени мен да санга айтама,
Энди, тенгим, тилегими толтурсанг.

Кючлю эсенг да, кюлме эшитиб аланы,
Пелиуан да кёб абына тургъанды.
Ёмюрледен бери кючлю нартланы
Сауутлары огъурлулукъ болгъанды.

Аждагъан

Тохчукъланы Бештаугъа

Аллах суйген мубарек
Хапарлыды джашаудан
Алгъанды да деу джюрек
Юлгю ёхтем тауладан.

Ол тутады мийикде
Нартла бичген шартланы.
Тас этмейин джюрекеде
Саугъаларын къартланы.

Асыл улан биледи
Кесин ариу джюрюте.
Кюннге салам береди
Джарыкъ нюзюрле эте.

Джетген кюнде төреди
Ол тюзлюкню джакъларгъа.
Шежде эте тюбейди
Джарсыуунга джараргъа.

Керек болса, джуддузу
Шыбылача джанады.
Насыбыны къундузу
Ташны, бузну джонады.

Ол сагъатда кеси да
Башха болмай къаяды.
Аждагъанны неси да
Садакъ тартхан джаяды.

Къууандырад фахмусу
Кенг джюрекли уланни.
Джашаууну назмусу –
Таукелмиги тюз джанни.

Ол джашауун этгенди
Ариулукъдан юлюшлю.
Къара сауут этгенча
Джасандырыб кюмюшню.

АЛГЪЫШ

Туудукъланы къысха болсун арасы,
Джыламасын «джуммакъчыкъгъа» анасы.
Бал аякъгъа аякъчыгъы салынсын,
Джашау анга кёб джымланы джалынсын.

Джашай билсин хар ким бла джарашыб,
Ишлей келсин халкъы бла джанашыб.
Кёз туурада уруб ёссюн къаргъышсыз,
Этер ишин эте келсин тымачсыз.

Сау башына кюрешмесин сарх къысыб,
Басхан джерин къуандырсын таб басыб.
Акъылманлай акъыл тёппели болсун,
Хар мураты замансызлай терк толсун.

Бир джерде да ол «мен» деучю болмасын,
Басыммылыкъдан ол юлюшсюз къалмасын.
Чам, накъырда эте билиб, кюлдюрсюн,
Ариу джюрюб, халкъгъа кесин сюдюрсюн.

Кесине да кесичала туусунла,
Керек кюнде тереклеча турсунла.
Хаух дунияны тюз джоларын билсинле,
Ол джолагъа тыйыншлыла болсунла.

Билмей кърмаб кьоймасынла дуняны,
Кьорургъа да сакъ болсунла уяны.
Ата аягъын кьакъдырмасынла ташха,
Ана деген сагъыш этмесин ашха.

Джаууму да кьурумасын езеги,
Баш энгишге кьаратмасын юзюгю.

Кесим джангыз киши джерде
Кёб джыманы ашырдым.
Къыйын кюнде, такъыр кёлде
Харамлыкъны джашырдым.

Кесим джангыз сууукъ юйде
Кюн узуну зар болдум.
Адам джылыу сезгенимде,
Адамагъа къор болдум.

Адамлыкъны, харамлыкъны
Менлей, киши кютерми.
Шох этерге ол шартланы
Кюч, тэзюм да джетерми?

* * *

Джаш заманда билмей эдим,
Джюрек кьайда болгъанын.
Ол тынгысыз ишлей эди,
Ёрюш, эниш кьоймайын.

Энди мараз нек болгъанды
Ёхтемикни кьурутуб?
Камсыклыкъны нек кьойгъанды
Джан тенглерин унутуб?

Къушну, атыб, этдинг эсе джаралы –
Уучу тюлсе, айыб этме, мурдарса.
Ма, келеди тюшюб джерге къанатлы,
Кёлюнг барыб, анга къалай къарайса?

Нечик ёхтем учаеди ол кёкде,
Къанатлары ауушлада джел эте...
Чулгъаннганды, майна, аякъ тюбюнге,
Деу къанатларындан кючю да кете.

Эркишича терс ишинге сокъурансанг,
Дерт тутмазла санга сыйлы ауушла.
Джитилеге къанатлыча къарасанг,
Аталагъа ушайдыла тау къушла.

«Бол» дегенлей болуб кьалса
 Хар затым,
 Джашауумда толур эди
 Тюз антым.
 Ол сагьатда ашхылыкьны
 Джакьларем,
 Инсанланы джарсыуларын
 Сакьларем.
 Ёксюзлени сыйлар эдим
 Сёзлерин,
 Джыласала сюртер эдим
 Кёзлерин.

«Бол» дегенлей, болуб кьалса
 Хар затым,
 Толур эди джашауумда
 Муратым.
 Мен кьартлагьа саулукь, кьарыу
 Берирем,
 Джашлыкьларына тюбетиб
 Кёрюрем.
 Сокьурланы кьарангыдан
 Кьорурем,
 Мен алагьа дуня джарыкь
 Болурем.

«Бол» дегенлей, болуб кълса
Хар затым,
Джер юсюне кълтыр эди
Джан атам.
Минг бюсюреу этер эди
Ол манга,
Иннетинги ушатханса,
Деб тангнга.
Мен ёлмезем муратларым
Толгунчу,
Джерни юсю
Ашхылыкдан толгунчу.

Анам бла ушакъ

Мен – шахарчы, сен – элчи,
Джашайбыз кенгде.
Керекмиди келечи
Джашаргъа бирге?

Сен атамы кёзюнден
Кёресе юйюн.
Хапарлыса тёзюмден,
Сакълайса тёрюн.

Юлюшсюзсе тынчлыкъдан,
Къайгыра манга.
Тигим эте джангыдан
Чыгъаса тангнга.

Мен да санга сагъышдан
Кюеме къара,
Ашланганча къаргъышдан
Джюрекде джара.

Чакъырсам да, суймейсе
Кетерге эден:
— Ким къыстарыкъды, — дейсе
Бу эски юйден.

Киши джерде

Тузлу, къумлу, тюз джерде
Кюн тиеди мийикден.
Хауа къызса киши джерде,
Кюн ётеди кюмюкден.

Биз келгенбиз бу джерге
Узакъ, ариу Кавказдан.
Ушагъанча тар кёрге
Кёрюнеди Къазахстан.

Ол затха эс бёлмесек,
Ким сау къалыр былайда?
Баш мадарны кёрмесек,
Унутулур орайда.

Ол себебден, сен билген,
Кюрек алыб къолуна,
Анам чыгъады юйден
Нюзюр этиб джолуна.

Биргесине алады,
Тюртмей мени да артха.
Башымы да сылайды:
«Болурса, деб къарантха».

Бир кёзюуде келебиз
Суу кёрмеген бир джерге.

Сабан тюзге киребиз,
Къазыб бачха этерге.

Амма, кюн къысхан джерге
Джити кюрек кирмейди.
Джокъду мадар сюрюрге:
Мюлк ат, ёгюз бермейди.

Ол къурч чага да джерге
Кюрешсе да къатылыб,
Джер суймейди тёлерге
Сыйлы борчун атылыб.

Ёзге, ишни эбине
Тюзеледи анам терк.
Къурман назик белине:
Бюге биледи этек.

Сыртларында гыртланы
Ойнатады гетменни.
Ун этмесе аланы –
Мюрзеу кёрмез тирменни.

Джарашдырады джерни
Сыйлы анам тер атыб.
Тюзеталмайды белин
Юйге келсе, кюн батыб.

Хауун, харбыз салыргъа
Хазырдыла тахтала.

Джарсыуларын санаргъа
Кимге барсын махтана?!

Джер болады былайда
Энди нартюх юлюшлю.
Юлгюлюдю иш мында
Болуб хар зат тыйыншлы.

Айхай, болуб тамаша
Бош элчиле бу ишге,
Келедиле къараша,
Ушайды, деб, ол тюшге.

Баджарылгъан тюз ишге
Учуз багъа береме.
Сылтау табыб бу джерге,
Джукъ бермезча кереме.

Муратлыдыла ала
Шам Кавказгъа къайтыргъа.
Анда къалгъан рысхыгъа
Бурун кибик батаргъа.

«Кетеменден» тюнгюлмей,
Тыялмайла бир затха.
Джан анамай бел бюкмей,
Ким джеталыр муратха?

«Ишлемеген – тишлемез»,
Дейди анам алагъа.

Урлукъ тюшген джер кюймез,
Ол чомартды саугъагъа.

Алай болса да, джерни
Хазна киши къакъмады.
Тюзде бюгюб джаз белни,
Халал къыйын къабмады.

Насыбсызла бу джерде
Джукъ битмезча кёрдюле.
Анамы да хакъ кёлден
Къыйынына кюлдюле.

Сагъыш этмей хыйсабха,
Сёз къошдула бирсиле.
«Къыйынынгы сууабха
Алах джазсын», дедиле.

— А къыз, кетсек Кавказгъа
Сен мындамы къалмыкъса?, —
Деб чабдыла ауузгъа
Башхала да бек къысха.

Ол сагъатда рысхынга
Кимни ие этерсе?
Къыйынынга ахсына
Аман кюннге джетерсе.

Дегенле да болдула,
Бокъсурата юмени.

Бир кыызчыкъ да къубула,
Мурулдайды кюулени.

Аз рысхымы къалгъанды,
Дейди анам Кавказда.
Дуня мюлкю джалгъанды,
Кетсек, къалыр арбазда.

Не да джарар джарлыгъа,
Не аш болур къузгъуннга.
Ачлыкъ джетсе тюз джаннга,
Къалыр ушаб озгъуннга.

Эмда тюзлюк урушну
Ачлыкъ бурмаз онгуна.
Тюзелмеген бурушну
Чырмау болур джолуна.

Урунмасанг, джерге джаз,
Гезен джелден толады.
Азыкъ болса, медет, аз,
Тенг да харам болады.

Деб, анам кѣб сѣлешди,
Халкъгъа ауаз бергенча.
Тюшюндюрюб кюрешди,
Болукъ затны билгенча.

Битмей къалады деб, джер
Мен да къоркъа билеме.

Эртден сайын атыб тер,
Мен былайгъа келеме.

Бир кюн келсем, алай кел, —
Нартюх бачха кёмкёк-кёк.
Ёсюмле да бюге бел,
Дуу джанады тегерек.

Хауун, харбыз тахта да
Айныгъанды кёзююлю.
Ёсюмлеге махтана,
Къаматама кёзюнгю.

Ёсюмлеге батханды,
Бал чибинлей, кюн таякъ.
Ол кюн мени тутханды
Насыб деген нюр джаякъ!

Ол кюн мени ёсюмле
Сакъладыла ачлыкъдан.
Мен да джыйыб эсими,
Чыкъдым ол кюн джашлыкъдан.

...Сакъланалмама кёбле
Анам этген къоркъуудан.
Къара кийдиле кёкле
Къачда ачлыкъ къуугъундан.

Хур табигъат ушайды
Таурух китабха.
Кёк да, джер да джашайды
Сыйына сабха.

Танылады джер джашау
Кёкде булутда.
Сакъланады джарашыу
Джарыкъ умутда.

Къууанамла алагъа
Назик джюрекле.
Кечелеге, танглагъа
Эте тилекле.

Шагъатдыла ёсюмге
Джангур булутла.
Джетедиле джер-джерге
Чомарт ууртла.

Ыхтырады бушууну
Табигъат къарыу.
Ол этеди джашауну
Андан да ариу.

Джангы кюнча джаш джюрек
 Учунургъа биледи.
 Муратланы тюбелек
 Толтурургъа сюеди.

Кюнден толгъан джюреке
 Эринчеклик къонмайды,
 Шукур, ашхы тилекге! →
 Ишге заран болмайды.

Джангы кюнча джаш джюрек
 Мийикликге тѳреди.
 Джокъду анга тыйгъыч, чек,
 Кюнлей хурмет тѳгеди.

Дуу джаныучу джюреке
 Тюшден джарыкъ тюн тууар.
 Симсирерча кюн кѳкде
 Кюнню джолун ким тыяр?!

Кюнню хурмети

Бу сыйлы кюн тюмюдю
Тутуругъу джашауну.
Эритеди къарланы
Аны ёхтем джашнауу.

Олду, бизлей кёлениб,
Джерге кырдык джайдыртхан.
Огъур танглай, эс бёлюб,
Кечелени джарытхан.

Кюн атханнга тюз джанла
Салгъандыла суююб джол.
Айнытады аланы,
Огъур кюнлей, ишчи къол.

Джарыкъ джолда джан атыб,
Халкъ ишлейди бюгюн да.
Джуртун саулай джангыртыб,
Басар ючюн кёлюн да!

Ёломсюздю ма, кюнча,
Асыл джанны къол ызы.
Джерибизни къачыча,
Джашаулуду джол ызы.

Ол джашаугъа, бир сёзсюз,
Аманатбыз бюгюн биз.
Тенгим къалмаз юзюксюз
Асабалы тёлуюз.

Суукъ джангур джауады,
Къуу-шуудула терекле.
Къач дегенинг джылайды,
Салкъындыла джюрекле.

Джукъаралма кюн-кюнден
Терекледе чапыракъла.
Гуулдайла джемеден
Къач суукъда чардакъла.

Майна, джангыз чапыракъ да
Къалтырайды бутакъда.
Назик джюрек ушайды
Ол чапыракъгъа бу чакъда.

Джашырмайды саз бетин
Къач зауалы джемеден.
Сындырмайды иннетин
Бугъунуб къышхы кюнледен.

Керекмидиле манга киши джуртла,
 Сюеесем мен тёнгертге юйюмю!
 Тыркыгында тура эселе, къартла
 Лахор эте, эм чапыра кёлюмю.

Керекмидиле манга киши джуртла,
 Ёсееселе арбазда терекле.
 Къарт анам да эте джарыкъ умутла,
 Джыя эсе мында бишген кёгетле?

Керекмидиле манга киши джуртла,
 Къонгурауун къагъаесе тау суучукъ.
 Эртден сайын ол джукъумдан уята,
 Арбазыма бюркеесе тамчы-чыкъ?

Керекмидиле манга киши джуртла,
 Сабан тюзле сакълай эселе мени.
 Кёксюл кёкге учунуучу наратла,
 Сюееселе, менича, элими?

Керекмидиле манга киши джуртла,
 Кюн таякълай сюеесем тауланы?
 Сюймеклигим зауукълукъда чёб ата,
 Джакълай эсе, нюр къанатлы тангланы?

Джер юсюнде барама,
 Тегерекге кьарайма:
 Онг кьолумда – Кьобан суу,
 Суу ичгенди андан буу.
 Сол кьолумда – Теберди,
 Сууу – кькдю, теренди.

Кюн атханнга барама,
 Джарыкь кюннге кьарайма.
 Онг кьолумда – Минги Тау,
 Салалмазса анга дау.
 Сол кьолумда – Акь Кьала,
 Кюн сыйлагьан кьалала.

Кюн батханнга барама,
 Тегерекге кьарайма:
 Онг кьолумда – талала –
 Кюннге этек джаялма.
 Сол кьолумда – тау, чегет,
 Мында эркин таш, кьгет.

Кьк тьобюнде барама,
 Тохтаб кькге кьарайма:
 Анда айны кьереме,
 Анга салам береме.
 Ма, юмеси джилтинлей,
 Кьз кьысады Джетегей.

Кез туурамда – сабан тюз,
Кюушенеди бир ёгюз.
Шошду рахат табигъат,
Джел къакъмайды чырт къанат.
Чёб атама тюзлюкге
Сары бишген кюзлюкле.

Айланама Даулеча,
Мен хар затха кёз ача.
Келмеди деб, ариуум
Сёкмем аны ауруун.
Кёб кёрселе кёзлерим,
Суумазла сёзлерим!

«Нюр джауады таукелге»
 Дерге ёчдю миллетим.
 Керек болса бир джерде
 Танытыргъа иннетин.

Нюзюрлени белгиси –
 Таукемикди, айтыргъа.
 Аны сыйлы юмеси
 Тыйыншлыды батыргъа.

Таукел джюрек базады,
 Аз болса да, кючюне.
 Кемизлерин джазады,
 Джарсыуларын ёчюре.

Ол таукемик тюмюдю
 Айгъа эшик кердирген.
 Джюреклени сюйдюрюб,
 Ышандыра билдирген.

Джюрек джырла этеди
 Таукел кёлю уланнга.
 Прометейге ол тенгди,
 Неди гылын кьуш анга?

Болмаз сенсиз таукемик,
 Джашау джерни юсюнде.
 Джокъча кюнсюз кюн кёрлюк
 Сау дунияны ичинде.

Мен сыбызгы
Согъа эдим сыртлада,
Джарсыулары
Тюл, къозула кютгенча.
Ач джашчыкъла
Джырлай эдик былайда,
Биз джазыугъа
Кёл къалдырмай, суйгенча.

Унутулду
Бушуу деген гёбелек,
Энди бизге
Насыб шежде этеди.
Сабийликни
Сыбызгысын хар джюрек,
Амма, энта
Бурун кибики эшитеди.

Апрель ай

Апрель айны
Огъур айгъа санаек:
Ушай эди
Анга иннет тинибиз.
— Лелин тууду, —
Деб къууана джашаек,
Ол эди да,
Къыбылабыз, динибиз.

Бюгюн кёбле
Айырылыб ол динден,
Кишиге да
Табыныргъа суймейле.
Къуру къалыб,
Медет, иннет тининден,
Кимге шежде
Этерлерин билмейле.

Октябрь

Алтын чачха бёлениб,
Джюреклени джылыта,
Келди бизге Октябрь,
Тау джуртуму джарыта.

Ушамайды къач айны
Аты озгъан айлагъа.
Белгилиди къууанчы
Бютеу уму дуниягъа.

Октябрь ай туугъанды
Кёб милетге саугъагъа.
Сыйлы аты болгъанды
Джюрек чанчы джаулагъа.

Ол джыл сайын келеди
Къралыма суйюнюб.
Мелхумлукъну тегеди
Ариу тукъум кийиниб.

Тау да, тюз да джасаныб,
Майна, кёзню къаматды.
Тегерекге джан салыб,
Кюн да кёкню джарытды.

Сыйлы айны белгиси –
Къызыл байракъ – кёгюмде.

Эркинлик да, насыб да –
Аны кызыл энинде.

Аны кыанат тубюнде
Джашау эркин, джарыкь кенг.
Бирча ёсюб милетле,
Болгандыла кыарнаш, тенг.

Сукыланмайды кишиге
Халкыым тюзлюк джолунда.
Халал ишлеб джашайды
Кыралымы кыойнунда.

Кыарнаш кёлю болганны
Кёкюрекге кыысады.
Сыйларгыа деб, тенглерин,
Шохлукь кыазан асады.

«Аврораны» ауазы
Кёзюбюзню ачдырды.
Джангы джашау джарсыуну
Ёмюрлюкге чачдырды.

Ол джашауну кыулачы
Джудузлагыа джетгенди.
Тин байлыкылы хурметин
Дун-дуниягыа текгенди,

Деб кьууана эдик биз,
Бу шартлагъа табына.
Нек къачханды келюбюз
Энди аны тангыдан?

Октябрны кёрюгюн
Бирча юралмай джюрекле,
Аны гыпы кьорлугъун
Тёкгендиле бек кёбле.

Алай болса да, заман
Ачар тюзлюк эшикни.
Аны джели джангыдан
Тебретир хур бешикни

Деб, сыйладыкъ биз кёб джылны
Октябрны джюрекден.
Ма, этдиле энди аны
Къалгъан айла бла тенг.

Киши джуртда

Мен Кавказда туусам да,
Пахта-Аралда ёсгенме.
Джетген джаш болуб мында
Ат белине мингенме.

Кесимча джесирледен
Мында кьуру болмадым.
Тюрлю-тюрлю джанланы
Сынар ючюн кьалмадым.

Аманнга болдум – иги,
Игиге – андан да иги.
Кёпюр этиб тиними,
Адым окьуб билимни.

Окьуй, ишлей киши джуртда,
Онтёрт джылны ашырдым.
Кьум тюзлени айныта,
Отджагьасын ышырдым.

Джайым ушаса кьышха,
Кьышым ушаед джайгьа.
Ол себебден гурушха
Эталмаем киши джуртха.

Алай болса да, Кавказ
Тюшмей эди эсимден.
Эсде къалгъан кенг арбаз
Иймей эди кесинден.

Бир кюн айыбсыз халкъым
Кёз ачды огъурлу джазгъа:
Къралны энчи хакъына
Къайтды энди Кавказгъа.

Чыкъды тийре, тенг, хоншу
Милетими ашыра.
Джюк джыяргъа болушду –
Джарсыуларын джашыра.

Саид тенгим джылайды
Кёкюрегиме къабланыб.
Вася эсе джырлайды
Мыдах кюуге джан салыб.

Валя бла Зина да
Хут-урдула аладан –
Къыйынлыкъда, зауукъда
Кетмеучюле къатымдан.

Кёл этерге алагъа
Кереклисин билеме:

Къайтама деб таулагъа,
Джанларына тиеме.

«Хо»-»хо» — дейдиле тенгле,
Кёзджилтинле ёчюле.
Кёб тюшерле эсинге
Мында ётген кечеле!

Айтханларын аланы
Ким унутур ачымай.
Джюрек табхан джараны
Ким джазальыр мычымай?!

...Эки джуртха, тенглеге
Джаным эки бёлюнюб,
Джетдим аман кюнлеге
Джашауума ёкюнюб.

Бир джыр болмаз
Минги Тауну джырыча.
Джер юсюнде
Къайсы джырды
Джюрек джазгъан аныча,
Ёмюрлюкге
Ызын къоя къаламда?
Кёк тюбюнде, аламда.
Тёб-тёгерек бурурча,
Кючю кёбдю
Дуния билген тау джырны.
Дуния деген
Бирден джарыкъ болурча
Тизилгенди
Ол халкъ джырны сынджыры.

Биреу багъа береди
Алгъа ургъан Къобаннга.
Биреу къучакъ кереди
Ушайма деб ма, анга.
Мен а багъа береме
Ма, ол къара суучукъгъа.
Тазалыкъны сеземе
Ол джырлагъан джырчыкъда.

Сюймеклик сонет

Джерни юсюн келеди
Танг джарыкъ аулаб.
Ёмюр джашауну ызын
Дуниядан даулаб.

Джылытханды сени да
Аны таягы.
Джылытханча джер-джерни
Кюнню джаягы.

Кюн таякъга ушайды
Назму тизгиним.
Кёкюрегимде джашайды
Санга тюзлюгом.

Танг джарыкъча тазады
Джюрекде иннет.
Санга аталыб джазылган
Сюймеклик сонет.

* * *

Ариу, энтда тюбербиз
Кюн батханда экибиз.
Хаух дуниягъа тёлербиз
Джан борчубузну анда биз.

Кёк да джашнар, кюкюрер,
Тау башларын джарыта.
Бизге кюн къара киер,
Джюрекленни джылата.

Къаяла да джарылыб,
Бизге бушуу этерле.
Элиялай от джагъыб,
Кёсеу башлай кюерле.

Бизден бир джукъ къалырма
Ол сагъатда ёмюрде.
Ахлум макъам салырма
Бешик джыргъа тёрюнде?

Не да киши тартармы
Той, орайда не аз да.
Ханс ёсмейин къалырма
Биз айланнган арбазда?..

...Къоркъма, ариу, тюбербиз
Кюн батханда, толуб ант.
Арбаз тёрюн этербиз
Туудукълагъа аманат.

Сен джюрюген арбазда
Мен парийча джатама.
Сен узатхан сюекни
Багъалатыб джутама.
Сюймеклигим сюекча
Санга, ариу, бек акъды.
Алай болса да джолум
Джюрегинге узакъды.

Эркелетиб,
 имбашлада ойнайла
 Алтын сууну
 ичген эшме чачларынг.
 Кёзлерингде
 кёксюл тангны шартлары
 Тынгыларын
 алгъандыла джашланы.

Джашырмайма,
 бирлериме аланы,
 Айланама
 мен да сенсиз болалмай.
 Эртденбла
 сен хауагъа чыкъгъынчы
 Турадыла
 гокка хансла уянмай.

Джюрекдеги
 танылады кёзледен,
 Джукъ сезмейме
 кёзлеринге къарасам.
 Кёлюмдегин
 ачыкъ айтыб къоярем,
 Мен кесими
 тыйыншыгъа санасам.

Бир-бирде уа,
байчы таууш эшитгенча,
Таууш келед:
«Умутунгу кьурутма...»
Сен джашауда
джол нёгерлик излесенг,
Джер юсюнде
болгьанымы унутма.

Санга

Санга алтын
Созгъан таула табалмам,
Къалалача
Юйле ишлеб бералмам.
Мен джашайма
Джырла эте таулагъа,
Эчилеге,
Нюр къанатлы танглагъа.

Санга кёкден
Джудуз алыб тюшалмам,
Келбет айны
Ташын саугъа эталмам.
Сен «Хо» десенг,
Суратчыча джашарма,
Сау дунияны
Таурухдача джасарма.

Бу шам джуртха
Сени бийче этерме,
Сени бла
Кёб муратха джетерме.
Сенсе-менсе
Деб, джашарбыз экибиз,
Сюймекликден
Чырт къанмайын эсибиз.

Алай а сен
Джокъса... Кёкде учаса,
Джазыума
Садакъ тартыб къачаса.
Кёрюнесе
Ай джарыкъча сен манга, —
Джер юсюнде
Тюбермеми мен санга?

Бир-биринден тоялмаучу джюрекле,
 Бир-бирине биче ашхы тилекле,
 Барадыла кюнден-кюннге джукъара,
 Медет, къуру келекгелери къала...

Джукъаргъанча чырпы чакъгъан кезюуде
 Тюз джюрекле юшюб суукъ джазыудан.
 Джукъаралма терекле да кезюусюз,
 Кёл табалмай джибек созгъан джазыудан.

Айланмайбыз энди терек төрюнде,
 Биз бурунча, къачыб таякъ джангурдан.
 Джуунсакъ да бюгюн джангур тюбюнде,
 Биз джаш болуб къууанмазбыз джангыдан.

Ай тюбюнде джырлай баргъан суучукъа
 Биз, бурунча, киралмазбыз экинчи.
 Эжиу эте джюрек джазгъан джырчыкъа,
 Соймекликден хапар айтмаз келечи.

Биз джашауну ачалмазбыз эшигин,
 Эки кере тууб джерге саугъагъа.
 Тебретсек да бир кюн аджал бешигин,
 Бешик джыры къалыр бизден саугъагъа.

Мен эркиши болмасам,
 Джылар эдим уялмай.
 Ариучукъгъа джалынсам,
 Джан кыйнайды, кёл салмай.

Тик болгъанды арабыз
 Бизни кесек затчыкъдан.
 Ауарчады арбабыз
 Инчик джабхан балчыкъдан.

Созулгъанды узакъгъа,
 Медет, къара тынгылау.
 Тюшген кибики тузакъгъа
 Мен болганма бек армау.

Сыйлай билмей джазыуну,
 Биз ачыуну чайнайбыз.
 Сюймекликге джарсыуну
 Излегенча чарлайбыз.

Сууукъ этиб араны,
 Джюреклени марайбыз.
 Ашландырыб джараны,
 Туз себерге джарайбыз.

Джарыкъ кюнюмю этдим,
 Медет, кесим къарангы.

Ахырыма да джетдим
Тюзеталмай араны.

Джан аурутуб бешикде
Чабукъ этген джашыма,
Чыкъдым юйден эшикге
Мадар излеб башыма.

Сездим эшик алмында
Ингил джазны къууатын:
Ма, гоккала алымда
Толгъан кирик муратым.

Шукур, назик оюмгъа:
Гоккалагъа джан атдым...
Къайтыб барыб, ариугъа
Гюл джоппуну узатдым.

Олсагъатлай ариуум
Кюн таякълай джарыды.
Джюрегими джарсыуун
Чапырыргъа джарады.

...Насыблыма: джокъ сылтау
Эркишиге джыларгъа.
Джюрек болуб саппа-сау,
Хазырд гюлей чагъаргъа.

...Эркиши да джылайды

Бир-бирледе джарсыугъа
Эркиши да джылайды.
Не ючюн десенг, джашаудан
Сюймекликни джакълайды.

Тобукъларынгы къысыб,
Келед мени джыларым:
Сюймекликге джан атыб,
Сайламайла къомарынг.

Арала да, саргъала
Джаннган отда кюеме.
Къууана да, кыйнайла,
Буруш кызыны сюеме.

Кюнден-кюннге кесинге
Къатыса деб, сюймейме.
Бизни суукъ арабыз
Джылынмайд деб, сюрмейме.

Сени сюймей бармайма,
Башха джолну джаяулай.
— Къыз кьойнундан тоймайма, —
Деб, айланмайма джаншай.

Барын сандырагъаным:
Мен эсими джыйгъанма.

Кесиме да, санга да
Энди къаты болганма.

Сюймеклик бла сенден
Джарлы джаным тойгъанды.
Сюймекликни ахыры
Энди джауунг болгъанды.

Бу эки зат бир-бирин
Энди кёрюб болмайла.
Эки къобан джагъаны
Бир этерге къоймайла.

Бир кюн къалыб кесим джангыз юйюмде,
Кёрюзтеме ариууму кёзюме.

Джашаууму джол нёгерин ёмюрде
Этмем мыдах, ийнансагъыз, сёзюме.

Бек сейирди, ол менича джангызгъа,
Сюймекликни тору атына минерге.
Шежде эте, буюрулгъан джазыугъа,
Насыблыча, муратына джетерге?!

Айхай, къууанч, сюймеклик да джашауда
Хар кимни да бирча ариу кёрмейле.
Кёл джазаргъа, табыныргъа бушууда,
Таурухдача, юйге, атылыб, кирмейле.

Ол бош затны кетералмай эсимден,
Ариуума мен джангыдан келеме.
Ауруууму тас этмесем юсюмден,
Бир палахха къалыгъымы билеме.

— Алай эсе, — дейди, — манга джюрегим:
Сен джашлыкъдан кюреш дженгил чыгъаргъа.
Ол сагъатда толуб джюрек тилегинг,
Джазыу болур санга тюбёб къалыргъа.

Кек тюбюнде
Кёб джылны джашадым,
Бек тюз ишлеб
Халал кыйын ашадым.
Ишимича,
Кемсиз суюдюм джашауну,
Джашауумда
Башын сылай бушууну.

Хаух дуняны
Татлылыгын билгенли,
Ариу, сени
Бу дуняда кергенли,
Къартлыгымда
Эсим анга бёлюндю,
Джашау манга
Андан да ариу керюндю.

* * *

Кел, ал да кет, ариуум,
Суймекликни джуртуна,
Бизни джазыу кьоймайды
Бир-бирледе кьатына.

Джокь эсе да, амай джурт
Джер юсюнде, мен билиб,
Сен «огъай» деб, суутма,
Ариу, йчингден кюлюб.

Барды сени юсюнде
 Бир джарсыуунг: мишауса.
 Субайлыкъгъа къарасам –
 Къайынчыкъгъа ушайса.

Къызгъанса да чырайны
 Менден чомарт табигъат.
 Джокъду манга ийнансанг,
 Сенден багъалы бир зат.

Суратларгъа табмайма
 Сезле субай санынгы.
 Кезбау кезле къоймайла
 Тынч джашаргъа джанымы.

Керюнеле джыйгъанча
 Ала мени тузакъгъа.
 Сени сакълай ушагъанды
 Джюрегим тамам бузгъа.

Джарыкъ кюнюм болгъанды,
 Ариу, ийнан, къарангы.
 Ким багъалыр, шо, сенсиз,
 Мени джюрек джарамы.

Термилтме да мындан кёб,
Бугъоуларымы бир теш.
Халкъым айта болмаз бош:
Тёзген ашайды деб, теш.

Алай эсе, андан кёб
Салма джара джюрекге.
Дарман, дары табмайма
Аурууума себебге.

Кир юйюме, къачма да,
Ийнаныб керти сёзлеге.
Мен да санга къууанчны
Къайтарырма кёзлеге.

Эм суюгеним, кёз джарыгъым, багъалым,
 Ашыкъмайма сени кёюб кетерге.
 Сенден башха джокъду джюрек ийнагъым,
 Уялмайма санга шежде этерге.
 Биринчини тюшюрмейме эсиме,
 Чырт бир затынг ушамайды да анга.
 Джашайма джашауума кюусюне,
 Тыйыншылыса да тынгысыз заманнга.

Сен эсенг да къаргъыш башы тёрюмю,
 Тыбырында джел орналгъан юйюмю.
 Къобар, мени артха салмай, терими,
 Тёзерикме, аман этмей кёлюмю.
 Сенсе энди джазыууму бийчеси,
 Алгъыннгыны санга мен тенг эталмам.
 Кем эсе да, джангычыкъны табу эси,
 Ауушдуруб, башхагъа кёл салалмам.

Джокъ эсе да, айырылыр кюн сенден,
 Сени ызынга къайтаралмам джолунгдан.
 Хыйлачыны ким джеталыр ызындан?!
 Халинги да тюзеталмам джангыдан.
 Къылыгъынга хатер эте джанымдан:
 «Ашхы джолгъа», деб кёлюнгю алалмам.
 Ачы тили, о, таш джюрек, къызгъанч джан,
 Сени ызынгдан эшик къылыч салалмам!

Къара кёзле

Кечелеге эришген
Тум къара кезле,
Излемейме мен сизге
Бир ариу сёзле.

Айланмайма эс ташлаб
Ызыгъыздан мен,
Кюрешмейме кёл ашаб,
Шежде да этмем.

Ашыкъмайма мен джолгъа
Къор болургъа деб.
Ол адаргы джанымы
Аркъагъа джюклеб.

Керекмиди керексиз
Сизге тюберге?
Джокъду борчум, билесиз,
Тёлеу төлерге.

Кече рахат джукълайма,
Билмей къайгъыны.
Эталмазсыз сиз мени
Башым къайгъылы.

Сизни ючюн джолумдан
Аджашмазма мен.

Кюрешмегиз джюрекге
Тартыргъа кюрен.

Гюнахлыма десегиз,
Джангылырсыз сиз.
Мен да сюе билеме,
Билсегиз, сёзсюз.

Тюзюн айтсам, сюеме
Кёксюл кёзлени.
Ала къозгъай билеме
Джюрек безлени.

Ол кёздеде джашайды
Кёклогю кёкню.
Ариууму ушармы
Кёгюме кёлю?

Насыб болса, кёзлери
Къара болмазла.
Учуз болуб сёзлерим
Айыб алмазла.

Джокъду дауум сюйгеннге
Къара кёзлени.
Бир кишиге айталмам
Ауур сёзлени.

Болмаз джюрек суйгенден
Ариу, билесиз.
Кемизлисиз сиз эсден
Анга кюлсегиз.

Сюялмайма мен а
Къара кёзлени,
Кёргенме да кёб ачый
Къара кёрлени.

Кечелеча кёзлеге
Къалырмы кёлюм,
Ётерик эсе кёрде
Керти ёмюрюм?!

Эки суйген

Эки суйген бир болуб,
Туурагъыздан къарайма.
Джюрек джарсыудан толуб,
Джан-джанымы талайма.

Сен ышарыб башхагъа
Этдинг мени насыбсыз.
Джетерми да джашаргъа
Энди кючюнг айыбсыз?!

Тау гоккала

Сюймекликни джашыралмай мен сенден,
Белги орнуна гоккаланы узатдым.
Кетералмай ариу, сени эсимден,
Табсыз атлаб, бет къанынгы къызартдым.

Ёсгендиле тауда санга тарала,
Кюн тюбюнде ма бу джарыкъ гоккала.
Тартынма да, шо, алынга бир атла:
Къомарынга бек талпыйдыла ала.

Урушма

Урушма деб тилейме,
Ариуум сенден.
Ачы сёзню излейме
Кенг этеринги менден.

Аны эшите сыннганды
Назик джюрек, бил.
Кетмез джара салгъанды
Анга джалгъан тил.

Сабырынгы бас да сен
Олтур къатымда.
Табылмазма, кюсесенг,
Бир кюн къатынгда.

Сюймекликни чырагъы

Джашау деген ушайды
Чексиз тенгизге.
Сакъ болмасанг, бошайды:
Чанчады мизге.

Адам аны юсюнде –
Къайыкъ, джонгурчха,
Кюрешгенди мени да
Джыйыб уучха.

Бек кёб джылны къагъылдым
Тенгиз къойнунда.
Тирмен къакъгыч да болдум
Аны бойнунда.

Адаммыкъны да шартын
Сынай юсюмде,
Сезиммени кюрешди
Алыргъа ол эсден.

Керти болдум мен санга
Ол къыйын джолда,
Талпыууму сол джары
Иймезча къолдан.

Сюймекликни излейме
Гюлей чагъарын.
Санга саугъа этгенме
Аны чырагъын.

Суукъ болдум, ариуум,
Джашай тышында.
Эшитиледи дауурунг
Бюгюн да анда.

Къайтырыкъма юйюме,
Эшикни ачсанг.
Сен, къайгысыз суююне,
Алыма чыкъсанг.

Башлагъанды къатыла
Къачыбызгъа къыш.
Джарсыуладан къутула,
Эт анга сагъыш.

Суукъ къышда кеченги
Этерме къысха.
Сагъыш этмейди къышха
Къуб-къуру каска!

Джаш заманда джюрюген
Джаяу джолчукъда,
Мен бюгюн да джюрюйме
Ма, сен саулукъда.

Сен а энди джюрюйсе
Бир башха джолну.
Энди бир да суймейсе
Узатсам къолну.

Сен джетсенг да джашауда
Бир башха джаннга,
Багъальса бюгюн да,
Бурунча, манга.

Къачхы аяз, таракъча,
 Чачларымы тарайды.
 Кёз джетдире сагъатха,
 Мен алынга къарайма.

Таракъ-таракъ таулагъа
 Ай да ёрлей барады.
 Аны джылы къарамы
 Таракъланы тарайды.

Бизге айлы кечени
 Тейри сынаб бергенди.
 Сени манга ажымсыз
 Ол тыйыншлы кёргенди.

Сюймекликни къачына,
 Ариу, кел, къор болайыкъ.
 Джюрюшюне джашауну
 Бирге юлош къошайыкъ.

Не тюрленди, кетдим эсе мен сенден,
 Джазылдымы бизни джюрек джарабыз?
 Кёзден кетиб, кеталдыммы мен кёлден,
 Тюзелдими не да бизни арабыз?

Терледими аны ючюн бир киши?
 Саз булутла болдуламы не да боз?
 Кетдим ачыб терезени, эшикни,
 Сагышларымы ким чачар энди джаз.

Кюрешелле ала ызлаб ызымы
 Кече, кюн да, ызчы итча, шыкьыртсыз.
 Къыш чилеге ушатама джазымы,
 Чыгыгучума огьур тангнга тынгысыз!

Мыдахдыла нюр чачыгучу джулдузла,
 Билмейдиле манга къалай джараргъа.
 Бизге насыб берген джыма оздула,
 Заман табмай туурабыздан къараргъа.

Энди сени къуру тюшде кёреме,
 Терезенги тюбюне да келеме!
 Юйде хыны тауушланы эшитеме,
 Санга къоркъа, джарсый, джылай кетеме.

Не тюрленди кетдим эсе мен сенден,
 Болдунг эсе тас, кечеги тауушча?
 Ариу, сени кетералмай эсимден
 Къалдым эсе, къанатлысыз ауушча?!

Джекиреди къабланча,
Башха болмай, тау суучукъ.
Анда тобукъ, бел ача,
Джуунады бир къызчыкъ.

Кёз алмайын, къызчыкъны
Туурасындан къарайма.
Ма ол ариу джанчыкъны
Бек сюерге джарайма.

Кёл табмайын къызчыкъдан
Мен турама тартына.
Къоркъуб ёхтем суучукъдан,
Баралмайма къатына.

Зарланама толкъуннга:
Ийнакълайды къызчыкъны.
Терк джыяды къойнуна,
Джырлай анга джырчыкъны.

Медет, сейир оюмдан
Хауле толкъун тоймайды.
Аны чыммакъ бойнундан
Тансыкъ алмай къоймайды.

Суу алышмакъ ойнайла
Къызны кюмюш къоллары.
Толкъунладан къанмайла
Аны джюрек къымары.

Кёрюнеди манга уа
Бу тау суучукъ бек терен.
Салалмайма анга дау,
Тартырчады да тирмен.

Дюрген суучукъ джазыугъа
Сууукъ кёзден къарайды.
Таралады, деб къызгъа,
Аны неси къорайды.

Кимни эсе да сакълайды
Бир ариучукъ къатымда.
Сюймекликни джакълайды,
Билеме, ол антында.

Сакълагъанды мени да
Керти ариучукъ ма былай.
Ким къойгъан эсе мени
Джашауумда джылытмай.

Суймекликден
Къуру къалгъан адамны
Ушатама мен
Гоккасыз тау сыртха.
Ол джарлыды,
Юлюшсюздю зауукъдан,
Ким санар да
Сора аны бош затха?

Бош заманны
Тау сыртлада ётдюрген
Суймекликни
Андан да ариу этеди.
Тау сыртлада
Гоккаланы ёсдюрген
Суймекликде
Муратына джетеди.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы бирисин:
Ол менлей суюлюб, манга атасын
Ийнарларыны игисин.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы экисин:
Ол сёзлерине сокъурана эсе,
Письмоларымы келтирсин.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы ючюсюн:
Мен арбазына кесим къайтайым,
Ол тукъумуна кёчюрсюн.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы тёртюсюн:
Ий анга дери ким биле эди,
Бу суюмекликни кертисин.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы бешисин:
Манга таралгъан анасы эсе,
Джарсыуларыма болушсун.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы адтысын:

Сени амалтын джолда атдырдым
Джаз тангларымы джартысын.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы джетисин:
Эм бек чарлагъан эгечи эсе,
Бу сёзлерими эшитсин.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы сегизин:
Келген кечемде атасы сойсун
Сайлаб маманы семизин.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы тогъузун:
Ол ариучукъгъа тынчлыкъ бермесин
Къолумда сокъган къобузум.

Айт десегиз, сизге айтайым
Ийнарларымы онусун:
Манга белгиге наным бергенди
Чыгъарыкъ айны толусун.

Сюйгенчигиме

«Джудузчугъум», — деб къарасам кёзюнге,
Джылы ышарыб, чапырмайса кёлюмю.
Не кесек да сый излемей кесинге:
«Уялама, — дейсе, — омакъ сёзюнге».

«Джюрегими хауасыса сен» десем,
Ич сёзюме ийнаныргъа сюймейсе.
Айырылыб сенден, юйге мен кетсем,
Ауруума дарман-дары иймейсе.

«Джай чимемсе», — деб балсытсам мен сени:
«Гоккаларым мууалдыла», — дейсе сен.
Ариулугъун сыйлагъанча хур джерни,
Насыбыма джолукъдурчу сен мени.

Айланама, сагъыш басыб джюрекни,
Сезиммерим болуб кенгеш нёгерим.
Ол, сени ючюн джаратылгъан джюрекни
Башха къызгъа, бир айт, къалай берейим?!

Таулу кызыла тепсейле

Таулу кызыла, баппаханлай джасаныб,
Тау тюбюнде тепсейдиле талада.
Тегерекге ингил джазлай джан салыб,
Чайкъалалма джел къакъдыра хауада.

Кек тюбюнде аякъ ала тамаша,
Бир къубула, бирде кезню джашыра,
Барадыла субай кызыла сюзюле,
Суймекликни сезимлерин сездире.

Ойнайдыла бирде санла къадалыб,
Талпыгъанча къанат къакъмай учаргъа.
Джудузла да къарайдыла сукъланыб,
Излегенча сагъышларын чачаргъа.

Сезиледи къууанч деген кезледе,
Къысха тартыу джан салады кызылагъа.
Бир-бирледе тууад къоркъуу келюмде:
Тик таула да барыра, деб джангызгъа.

Башларында джибек сокъгъан булутла —
Ол келинлик джаурукълары кызыланы.
Кек тенгизде кемюкленген толкъунла
Кеслерине ушатама аланы.

Чагдадыла тюзледе биягъы гюме,
Келгендиле джангыдан сейирлик кюнле.
Базалмайма алагъа къараргъа сенсиз,
Этгенсе да сен мени, ариуум, сансыз.

Сенден хапар билирге чыкъганма джолгъа,
Белгинги да, ийнакълай, алганма къолгъа.
Кёрюнеди къысха джол бек узакъ манга,
Ашыгъама тюберге Ариуджан, санга.

Тил киргенди, билеме, эки арагъа,
Бизни биреу излейди, бил, айырыргъа.
Джалгъан сёзге ийнаныб къыйнайса мени,
Сюялырмы бир инсан менден бек сени?

Сезимлерин сезмезча суйген кёзлени
Кимден эшитдинг, ариуум, кука сёзлени?
Бек сейирди, къыйынды дуня дегенинг,
Тыйыншылды ол затны, ариу билгенинг:

Терилтмезге кесинг терсликге сакъ бол,
Тюзлюк бла бирге джолгъа чыгыб къалса ол.
Суймекликни кючюдю аны дженгерик,
Олду джашау джолунгда джарыкъ тегерик.

Джылайдыла бюгюнлю
Къара булутла.
Къыйнайдыла сезимми
Джюрекни ала.

Шылпы джангур къоймайды
Мени къалкъыргъа.
Мыдах сагъышларымы
Эсден артыргъа.

Джокъламайса энди сен
Тюшюмде мени:
Артыкъ кёреди манга
Джангур да сени.

Джашлыгымы акъ къары
 Кече узуну джаугъанды.
 Юзгерени къатында
 «Ийнеклерин» саугъанды.

Танг алада уяныб,
 Босагъадан атлайма.
 Байлыгыма къууаныб,
 Кёкге, джерге къарайма.

Къайдан табханд кёксюл кёк
 Ма бу къадар кюмюшню.
 Тауну, тюзню этерча
 Аны бла юлюшлю?!

Кёз алымда кёрмейме
 Энди джаяу джолчукъну,
 Бир заманда эслейме
 Къарда аякъ ызчыкъны.

О, джаратхан Уму Аллах!
 Ким сюелгенди мында,
 Белги къоюб кетерча,
 Манга къабхакъ башында?

Нек кёрмегенме аны,
 Кече болгъан эсе акъ.

Атдыргъан эсе тангны
Нюр юсюне джау чыракъ.

Нек чыкъмагъанма юйден,
Сагъыш, къайгъымы этгенме?
Ол ариуну юсюнден
Назмуламы тизгенме?

Не да мен бу затланы
Тюшюмдеми кѳргенме.
Кеси алыма чыгъарыб,
Аманнгамы джетгенме?

О, Сыйлы Алах! Кийиниб,
Джел къалкъыгъан кѳзюуде,
Аякъ ызны излейим,
Джокъду хайыр безиуден...

Табар эсем а ариуну
Къар юсюнде белгисин.
Арта тюртмей джазыуну,
Сюймекликни саугъасын!

Уллу эгечиме

Болмасанг да джаш, байды джюрегинг,
Ариулугъунга уа къатылгъанды ант.
Нек болады терс джюрек тиегинг,
Кюйдюре эсе аны джашлай хыянат?!

Тилей эдиле кёбле къолунгу,
Къыйнагъанларын билмей джюрекни.
Марай эдиле джашау джолунгу
Тарта эм соза къолну, билекни.

Ол услу джазыу джарсытды сени:
Кесинг суймеген тёрню сынатды.
Гудулукъ адет тонаб джюрекни,
Сезиммеринги джелге таратды.

Ауур ишледе тёкгенсе деб тер,
Чурумлу аурууу сенсиз болмады.
Мыдахлыгъынга ким мадар этер,
Ана болургъа джазыу къоймады!

Джангы юйюнгде отунг джанмады,
Эр джылыуундан джюрек къанмады.
Тыбыр отунгу суууду кюлю,
Джаннгынчы аны къууатлы тили.

Къыйын джазыуну эталмай сансыз,
Тергеб джарсыуну келмейд къолундан...
Амма, анагъа къараб айыбсыз,
Джюрек разылыкъ табханса халкъдан.

Кюннге махтау

Джаз башында
Зыбыр къолары ёмюрню,
Саладыла ауурлукъну юсюнге.
Къандыраса,
Ийнан, суусабын джерни
Теринг бла
Сый излемей кесинге.

Чыкъгъанында
Джерден джашил ёсюмчук,
Санга шежде
Этди тараб чашчыкъны.
Къачды сора
Кюн тюбюне назикчик
Къынчыгъына
Джыйыб къымы башчыкъны.

Сен а, тубан
Джунчутаса ишчини
Къыйын джолну
Ортасында, джарсыугъа.
Кюрен тартыб
Кюнню ёхтем кючюне,
Бет джабаргъа
Джан атаса джабыугъа.

Арыгъанса,
Ариу сен да, ийнансанг,
Бетингде да
Заман сюргенди сабан.
Алай а, мен нюр
Кезюнге къарасам,
Джитиликге
Къатылалмагъанд заман.

Кетмегенди
Сени юсюнгден ариулукъ,
Байлыгъынгда
Тёлюнг этед зауукълукъ.
Къарт болсанг да,
Ёмюрлеге табына,
Нюрюнг джашнар
Кюзлюкледе таныла!

Сюймеклик назмула

Мен ныгышда олтуруучу аккагъа
Окъуй эдим сюймекликден назмула.
Излегенча джюрек джарагъа джула,
Тынгылаед мараз акка алагъа.

Бир кёзюуде джыма онгдургъан кёзлери,
Болуб аны джыламукъла тёкгенча,
Ышардыла: «Къайгырма сен», — дегенча,
Къозгъады да джашау джюрек безлени,

Тюшдю эсге джаш заманы олсагъат,
Маразлыкъдан джукъ къалмады джюрекде.
Унутулгъан сюймеклик да кёкюрекде
Татлы тебиб, берди белги эм къууат.

Огъур кюнде къартха окъулгъан назмула
Кёрюндюле ауаз бергенча анга...
Ышанама: къарт да аланы аммагъа
Окъур бир кюн, кёзлюкlege узала...

Мен бек байма,
Башхаладан байма мен.
Джер юсюнде
Джокъча киши менден бай:
Байламмыма
Джанынг бла бек терен,
Кёк бла Джерча,
Къачым, къышым болуб джай...

Ол зат бла
Къыйнай эсем мен сени,
Бурун кибик,
Сагъыш этмей джангыдан.
Кеч, тилейме,
Сезимлерин джюрекни,
Излей эсе
Ол чыгъаргъа къабындан.

Сау дунияны
Тутаесем кёкюрекде,
Сенден сора
Бир башханы суймейин,
Кеч, тилейме,
Джашай эсенг джюрекде,
Кёз туурамдан
Сени узакъ иймейин.

Сенден сора
Суйеесем къуру да,
Айтханымча,
Мен бу джарыкъ дунияны.
Эмда аны
Чыгъанагъын, гюлюн да,
Кеч, тилейме,
Кертилигин, шо, аны.

Кеч, тилейме,
Улугъанча джел тюзде,
Бир кюн сенден
Къуру къалыб, джыласам.
Кёз джашланы
Тазалыгъын кёздеде
Сен эслерсе,
Иги къараб сынасанг.

Гюлюм

Ариу сёзле айтханымда,
Кюлдюнг татлы сезимге.
Суймекликге тартдынг кюрен,
Сууукъ къараб кёзюме.

Джалан кёрюб къызыл гюлюю
Бакъдым джелден, сууукъдан.
Чыгъанагъы кириб къолгъа,
Кюйдюм балдан эм уудан.

Мен сюртеме кёзлерими
Эсге тюшсе къарамынг.
Къайда тасса, гюлюм, бюгюн?
Кимди джашау нёгеринг?

Эшта, болмаз, энди къайгъынг,
Толгъан эсе мурат кёлде.
...Мен джашайма, сен къойгъанча,
Санга тарлыкъ этген джерде.

Къбъсха
оюмла

* * *

Ата джуртну сүйсенг джерин,
Сюе да бил аны джелин.

* * *

Джигитликни бизге этген антындан
Тийди джерге огьурлу кюн джангыдан.

* * *

Айтыр сёзюнг аузунгдан кетмесин,
Алгыш сёзюнг кьаргыш болуб джетмесин.

* * *

Джауунг чагыр ичмесин,
Ишин кьысха бичмесин.

* * *

Керек суйген урун, джый,
Харам хакъдан къолну тый.

* * *

Эки бетли адамда
Эки джюрек тебеди.

* * *

Сыналмагъан тенг бла
Уму ишни башлама.

* * *

Кюзлюклча бишеле
Кёкде джудузла.
Урлукъ болуб тюшерге
Сабан ызлагъа.

* * *

Ма, ай ындыр басады
Кёкде кьадалыб.
Джудуз сюрюу кьалмаз деб,
Анда кьармалыб.

* * *

Мен борчлума джуртума
Джауну чекден иймезге.
Керти болуб антыма,
Анга кьара киймезге.

* * *

Кёкню тары бюртюгю –
Джудуз хазнасы.
Айны сютлю кьазмасы –
Алтын ютюргю.

* * *

Тау артындан тиеди
Джер юсюне джангы кюн.
Джерге салам иеди
Назмучулай ол бютюн.

* * *

Мыдах этмей, ахлунгу
Джазсанг, назик джюрегин,
Керек кюнде улунгу —
Багъар джашау терегин.

* * *

Таш кьоркъмайды, юй болама деб,
Кюрешеди хунагъа ёрлеб.
Хыны тийсенг, болады дюрген,
Сылаб кёрсенг, — тартады тирмен

* * *

Шош эсе да ауазым,
Къол аязым берчлиди.
Джырсыз къалмаз арбазым:
Оюмлары энчиди.

* * *

Келмесе да джукъ къолундан,
Келир аны ауузундан.
Джарлы эсе да тин джанындан,
Къууанады джазыгундан.

* * *

Кесим десе, башы кёкне джетеди,
Джырым десе, джети кёкден ётеди.
Джырла десенг, ат башындан сёлешир,
Зыккыл джыргъа махтау даулаб демлешир.

* * *

Джер юсюнде дуняны
Тахсаларын тинтедиле алимле.
Не келсин да... оюмларын аланы
Кетедиле алыб къызгъанч ёмюрле.

* * *

Къууанабыз тохтагъанд деб къазауат,
Ол къууанчны юлешедиле кёбле.
Алай эсе, тенгим, шо, бир ангылат,
Нек тууама сора ёксюз сабийле?!

* * *

Чыгъады тютюн оджакъдан
Кёксюл кёгюмю кёрюрге.
Къачады ол тар тузакъдан
Тангны къойнунда ёлюрге.

* * *

Чолпан джудуз –
Танг гугукну гаккысы.
Тейри джарыкъ –
Аны кюмюш танкысы.

* * *

Сабийлени юрете
Турсакъ ариу халиге,
Кесибиз да турурбуз
Ол халиге юрене.

Исси къабдырдыла...

Элтдиле да Азиягъа,
Къабдырдыла исси бизге.
Энди суусаб ичсек да биз,
Ийнан, «уф», деб ичебиз.

Көлекке

Бир келеди ызымдан,
Бир өтеди алыма.
Айланады таймаздан
Хаман манга табына.

Эртден чыкъдан толду ханс,
Тохтамайды чалкы харс.
Кюн да шагъатды ишге,
Өртен тюшгенди тишге.

Көб отланы сынасам да джашауда,
Сени бла, ариу, отум джанмайды.
Джашаууму ашырама бушууда:
Назик джюрек, медет, сенден къанмайды.

* * *

Булбул джырын тартынса да джырларгъа,
Къаргъа кесин тыялмады сахнадан.
Джарашханды джарашханча къырлагъа,
Дин ахлучу танылса да сархындан.

* * *

Кесибизни тамам кемсиз суйгенден,
Биз сиебиз ол кесибиз суйгенни.
Нек къачабыз бизни сие билгенден
Сюямайын бизни ючюн ёлгенни?

* * *

Ариулукъгъа джаратылгъан гоккала,
Сиз киесиз тюрлю-тюрлю боккала.
Мыдах кёлню джарытыргъа джарайсыз,
Хар бир джаннга джылы кёзден къарайсыз.

* * *

Джер джарыкъны къатында
Неди сора танг?
Тангдан юлгю алыргъа
Мен болама танг.

* * *

Джер юсюне кёб огъур танг атдымы?
Ол алимме кёб болгъанлы, шо бир айт.
Рахатлыкъгъа къалай мадар табмады,
Фахмулукъну джараталгъан табигъат?

* * *

Джашаууму къысхартадыла кюнле,
Кюнден-кюннге къыйын бола джырларгъа.
Аны ючюн мен билмейме ёкюне:
Ырыслайма джыларыма джыларгъа.

* * *

Ол адаргы акъылым
Шыбырдады назмула.
Джюрегиме акъыртын
Ала дууа джаздыла.

Туудула эсе ала,
Танг алада назмула, —
Айланганма таулада,
Джашагъанма дунияда.

* * *

Къыйын туугъан назмума
Заман кюрен тарталмаз.
Поэт тюдю деб, манга
Киши базыб айталмаз.

* * *

Джазыу мени кёб джерге атыб марады,
Джаннган отха отунлай силдеб къарады.
Кёб отлада джансам да, эте тютюн, чарс,
Джюрегимде болмады огъурлулукъ тас.

* * *

Шо, келгинчи бизге буйрукъ солургъа,
Ариу, ашыкъ менден тансыкъ алыргъа.
Ансы джерге башха-башха салырла,
Бизден къуру тебечикле къалырла.

* * *

Кёзлерингде-эки кёксюл кёгюрчюн,
Хазырдыла ала учуб кетерге.
Табалмайма мен алагъа келечи,
Ариу, этген муратыма джетерге.

* * *

Сабийликде биз кёз ачхан джолчукъда
Бурун кибик айланама бюгюн да.
Сен башхагъа джетгенликге джашауда,
Санагъатым сенсе кечем-кюнюм да.

* * *

Этда кетди бир кюнюм,
Анам, сенден узакъда.
Сенсиз ашыргъан тюнюм
Атханчады тузакъда.

* * *

Юрюб къызыл керюгюн,
Тау артындан кюн чыкъды.
Кирпиклеринден аны
Джер юсюне бал тамды.

* * *

Къарт юйюрню –
Ёмюр байлыгы,
Оюм саугъадан
Джокъду сайлыгы.
Тут, сюрт да бурнун,
Аны оноугъа –
Къалмаз оноуну
Башы тоноугъа.

Замансызлай
Мени аджал мараса,
Ахыр кюнде
Нюр бетиме кьараса,
Анга ачыугъа,
Джыйыб кьалгъан эсими,
Кюн атханнга
Тюзетирме кесими.

Дуня кемсиз суйгеннге, —
Нюр боялуу джанкъылыч.
Суйгенине айтады
Ол джырларын джанъылыч:
Суйгенини бедиши
Къулагъына кирмейди,
Башхалагъа белгили
Кемиклерин кёрмейди.

* * *

Джюрек джырлайд
Сюймекликден тюнгюле:
Ма, джай кетди
Тау суучукъну джагъасын.
Гокка башла,
Кёмеуюлде кёмюле,
Киедиле, менлей,
Джайны къарасын.

* * *

Булут кёкню джылатады да,
Джулдузланы
Джукълатады.
Ол джолуму къаралтады да,
Ариучукъгъа таралтады.

* * *

«Ышармагъаннга кюлмейдиле», — дейдиле.
Джюрек болса, суймекликден кюлкюлюк.
Ышаргъанны суюдиле деб кёбле,
Джазыуунгу этме, ариу, бир кюнлюк.

* * *

Кюн ышарыб, джарыкъ тёге турду да,
Медет кесин къарангыгъа терилтди.
Назму тизгиниме ол кюрен тартды да,
Джюрек джырны тууарындан тюнголтю.

* * *

Джер юсюне хурмет тёкген ай,
Танг алада, таулу къызлай, къубула,
Тау артына джол салады сылджырай,
Азгынлыкдан джарыкъ кёзю джумула.

* * *

Ышарыуунг, ариу, джюрек сылайды,
Къадар манга джарсыу, къууанч, кюч бере.
Ол, ишексиз, суймекликни сынайды,
Унутулган затны эсге тюшюре.

* * *

Ол хатерсиз джылларыбыз, ажимсыз,
Ушайдыла чырпы акъган кёзюуге.
Муратлагъа учундура тыйгычсыз,
Къаратамла къыш суукъну кёзюне.

Сталиннге

Аз этдинг деб, сен азыкъны
Келедиле кёбле къанынгдан.
Хыртха ура, сен джазыкъны
Турурча этедиле къабырдан.

Джангылыкъны
Сынджырына къурч тогъай
Тагъар ючюн,
Демегенме мен «огъай».
Джангыртыуну
Болмагъанма къаршчысы,
Ичгичини да
Чырт тюлме джакъчысы.

Башиха тилледен
кёчюрюлген
назмула

Благодаря этому

книжечка

называется

Январь

С. Маршакдан

Ачылады календарь —
Башланады ма, январь.
Январда уа, январда
Къар умуду арбазда.

Къар ма, юйню башында,
Босагъаны ташында.
Кексюл кёкде, майна кюн
Кёкге болгъанды ёкюл.

От къууандыра кёлюбюзню,
Джылытады юйюбюзню.
Тютюн чыгъады кёкге,
Джолну тутуб тюз ёрге.

Поэтле болуб тууадыла сабийле...

Мустафа Ферси

тунис поэзиядан

Сыйлы адам,
Нек келгенсе дунягъа,
Ёмюрлени
Теренинден ётюб сен.

Джылы тылпыу
Нек юргенсе джанлагъа,
Турлукъ эсенг,
Къоркъуу салыб саулагъа?!

Сабийлени
Туугъанларын билеенг,
Тюнене да,
Болуб керти поэтле.

Сен алагъа
Узакъ джашау тилей эсенг,
Саугъа орнуна
Толуб джюрек тилекле.

Энди бюгюн
Насыбларын табалаб,

Нек кыызгъандынг
Ол саугъаны аладан?

Тум кёзлени
Джудузларын джукълатыб,
Не табаса
Сен кюл бетли къарамдан?

Разы тюлдю
Санга сабий къарамы,
Боялгъанды да
Къанына тулусу.

Джаханиминг
Толгъаны ючюн къандан,
Ма, терслей ди
Сени сабий тёлюсю.

Сабий къарамы
Сорады хатерсиз:
«Терслигинги
Билемисе, адам?» — деб

Сенден джууаб
Излейди ол кечмексиз:
«Нек излейсе
Бизге аджал бир айт?» — деб.

Эслидиле
Бюгюнлюкде сабийле,
Керек тюддю
Чырт алагъа сокъмакъ джол.

Бал чибинлей,
Хурмет этерге кёбле
Кетедиле,
Джер-джерлеге къагъыб къол.

Не ючюн десенг,
Кёкюрегинде тебеди
Хар бирини
Керти поэт джюреги.

Поэт джюрек
Джер джашаугъа төреди:
Суутмайды
Джырын сезим кереги.

Кёб джерледе
Ол тынгысыз джюрекле
Табигъатны
Джерлеб барлакъ сыртларын,

Излейдиле
Талмай насыб бюртюкле,
Ол биринчи
Таурухлу насыбларын.

Кёк тюбюнде
Учунадыла ала
Кечелени да
Кюнлеге бурургъа.

Бушууладан
Тамакълары тыгъыла,
Излейдиле
Джууаб ма бу соруугъа:

Адам улу
Нек ёчюннгенсе бизге,
Хур джашаугъа
Теджелген саугъалагъа?

Оноу этмей,
Бу тынгысыз ёмюрге,
Къылкъыярны
Нек билейсе саулагъа?

Башларына
Эталмайдыла мадар,
Джер юсюнде
Хыйсабсыз джыйылгъанла.

Бир-биринден
Келеди ачы хапар,

Ёледиле
Деб, джашлай бек кёб джанла.

Не дараджа
Эталмыкъдыла саула?..
Джыйылама да,
Терк къабырларына,

Джаз башында
Саладыла гоккала,
От тюшмесин
Деб, джыр хазналарына.

Гоккалада
Сезиб джер мамырлыкъны,
Сюедиле
Ол поэтли джюрекле.

Сабий кёзден
Къарасала хар затха
Умула да
Толуб сабий тилекле.

Амма, джашау
Юретеди алагъа,
Джанларындан
Тоюб арыгъанлагъа:

— Нек кьоймайсыз
Бизни рахат джашаргъа? —
Деб, огъурсуз
Аталадан сорургъа.

...Сыйлы адам,
Нек келгенсе дунягъа,
Ёмюрлени
Теренинден ётюб сен.

Джылы тылпыу
Нек юргенсе джанлагъа,
Турлукъ эсенг,
Къоркъуу салыб саулагъа?!.

Врачха

М. Владимовдан

Гиппократны атын джерге тюшюрмей,
Усталыкъгъа керти къумлукъ этесе.
Нюр бетингде ышарыуну юшютмей,
Джарсыгъанны сен кёлюне джетесе.

«Ариу сёзде ауруу джокъду» дегенлей,
Ол дарманны къарыусузгъа теджейсе.
Ауругъанны, къараб, мыдах кёргенлей,
Къыйналгъандан чирчик-чирчик терлейсе

Сый, бюсюреу излемейсе кишиден,
Хорладым деб, сен кёзююлю аджалны.
Мурат толса, къууанаса ишингден,
Арысанг да, унутмайса бир джанны.

Джокъду санга джангылыргъа эркинлик,
Сыйлы ишде, не кесек да, билесе.
Ма, къанынга синггенди да таукемик,
Джюрегинги буйругъуна иесе.

Ёлюм келиб къалады деб, бек кёбле,
Сагъыш эте, къарайдыла алмынга.
Сен джетгенлей, джарыйдыла джюрекле,
Джарайса да бирча тенгнге, къанлынга.

Тюрлю-тюрлю лагымларынг кёбдюле,
Сен аджадан игиликни тилеме.
Нюзюрлеринг билекдиле, дженгдиле,
Джетериксе муратынга, билеме.

Вождха келеме

Виктор Прытковдан

Ма, алымда Къызыл майдан – сыйлы майдан,
Джылтырайды къабыргъада эртден чыкъ.
Алыб келиб, гоккаланы узакъдан,
Барады халкъ кешененге, юзмей чык.

Ма, сюелиб турадыла былайда
Нызыла да, солдатлача, джорукълу.
Келтиргенме мен да гюле Кавказдан,
Толтурургъа талпыб джюрек буйрукъну.

Киреме мен кешенеге шыкъыртсыз,
Къалгъанланыча, тохтай джюрек тылпыуум:
Насыблыма – кёз туурамда ажымсыз
Джукълайды вождь, суутмайын солууун.

Сау дуняда тюз иннетли инсанла,
Бери ийиб къызлары бла джашларын,
Джер джашаудан анга хапар айталма,
Кёкюреклеге ийиб джалан башларын.

Ант этебиз энгда бери келирге,
Ант этебиз сакъ болургъа сау джерге...
Къалыр бизни эсибизде ёмюрге
Табыныргъа келгенибиз Ильичге.

Тюзлюк

Сен бу сезню сыйын джерге тюшюрме,
Учузлукъгъа джаратылмагъанды ол.
Аны ючюн джигит кибик сермеше,
Керек кюнде джакъларгъа да таукел бол.

Бек кёб джылны, ёмюрню да узагъын
Анга ие болгъандыла ассыла
Деб, тюзлюкню кьутхарыргъа тузакъдан
Питерге да баргъандыла асыла.

Ол къанатсыз къанатлыгъа да ушаб,
Кёб кыйналыб джашагъанды дуняда.
Тот бугъоула къарыу кесегин бошаб,
Джан тартханды тарлыкъ сынаб уяда.

Тюзлюк ючюн, керек болду джашауда
Джаш джанланы артха салмай берирге.
Ол себебден, тюзлюк, юрюб кёрюгюн,
Кюрешеди джерге джарыкъ тегерге.

Ленинни уа хурмет тёкген тюзлюгю
Элиялай джарытады кёклени.
Ол терсликни джашнаб ёсген кюзлюгюн
Ма, буз аскер сопалайды кёмениб.

Сен тюзлюкню кёзлерине къараргъа
Кьоркъмай эсенг, аны ишин джакълайса.
Джылы кёзден къарай эсенг къарлагъа,
Джюрегинги ачыкълыгъын сакълайса.

Алкъын февралды...

Алкъын февраль ийирсе да къарланы,
Табынса да гуу-гуу этген джемеге.
Булутланы эритеди кюн таукел,
Къарар ючюн, джылы кезден хур джерге.

Кюн бетде ма, мишау назгъа кёл этмей,
Къызарады ит бурунну кёкени.
Джаз да джырын «гуу-гуу» джыргъа тенг этмей,
Чыпчыкъ джырдан толтурады кёклени.

Аязчыкъ

Танг алада, джагъасында Къобанны,
Къалкъыргъа деб, таяннганды боз тубан.
Эниклесе да аязчыкъ кёб аны,
Хапарсызды, нек эсе да, джукъудан.

Бир кёреди балийлеге къатылыб,
Гоккаларын шайтан джемей бурады.
Бир-бирледе булчукъланы кёлтюрюб,
Тал чалманны ёшюнюне урады.

Не да келиб, терезени тюбюнде,
Ол туурангдан бек шыкъыртсыз къарайды.
Сора татлы сезим тууа кёлюнде,
Терезенгден чапыракъ джоппу быргъайды.

Бир ишексиз, терезени тюбюнде
Ол кёргенди гоккала бла мени.
Эрке аязчыкъ, менлей, санга термиле,
Кече, кюн да джокълайды энди сени.

Чегет ичин келе эдик
 Биз ханс кесген джолчукъда.
 Элге джетиб бара эдик,
 Джол къысхара джорукъда.

Чалкы тутхан кёзюу эди,
 Къарт да, джаш да джыйылыб.
 Ол себебден къалган эди,
 Къол, аякъ да кыйылыб.

Бир кёзюуде, бара-барыб,
 Акка эсин ташлады.
 Бир кесекден кёзюу джарыб,
 Мыдах хапар башлады:

«Ма, былайда, талачыкъда,
 Нызычыкыны къатында,
 Этедик май кёууанчын,
 Сау эд, балам, атанг да.

Эте эдик, биз биринчи
 Май кюнню кёууанчын.
 Байраммы ай джая эди,
 Джерге ингил кёулачын.

Джарыкъ кёбуз да таймаздан
 Бойсуна эди кыызгъа.

Атанг хариб да кьоймаздан
Бара эди джангызгъа.

Билмей эди, ол бир айдан
Фашист уруш ачарын.
Къанмагъанлай къаны тойдан,
Мурдар кьолдан ачырын.

Къайтмадыла уруш тюзден
Той тенглери да аны.
Кетгендиле этиб бизге
Саугъа джангы байрамны.

Кёрюрсюз деб, кёзюбюзден
Хорлам байрамны кюнюн.
Тайгъандыла элибизден,
Джакълаб аны тютюнюн.

Джигитлени кёзлеринден
Энди аны кёребиз.
Хар джыл сайын огъур кюнде
Таймай бери келебиз.

Талачыкъны ханс басса да,
Бюгюнлюкде, джарсыугъа,
Ол джашайды халкъ эсинде,
Бек кёблеге асыугъа».

Джел тырмашыб,
 Джохар талны булчугъун
 Кёл джагъада,
 Бек айыбсыз, чайкъайды.
 Суу юсюнде
 Ай да азгъын тулчугъун
 Джудузчукъгъа
 Рахат тиреб джукълайды.

Къайда эсе да,
 Терен хансны ичинден,
 Бир суу бабуш
 Белги берди тенгине.
 Мен кёз алмай
 Бу кёк сууну юсюнден,
 Сакълайма, бил,
 Сени, ариу, термиле.

Къалай сейир-
 Тамашады бу кече!
 Къайдаса, ариу?
 Кел, къайыкъгъа минерге.
 Мен талпыйма
 Сукъландыра кечени,
 Сени бла
 Кёлге гезет этерге.

Мен Шош Доннга табынама

М. А. Шолоховгъа

Озуб кетген ёмюрню ёхтем уланы,
Халкъ эсинде ёмюрлюкге къалгъанса.
Чемер къолдан тюшюрмейин къаламны,
Адамлыкъгъа джыр эсгертме салгъанса.

Дон суу да кертиди тюз джолуна,
Сен баргъанча анга керти джашауда.
Бюгюн а ол тансыкъ болуб джашына,
Узакъ джолун къысхартады бушууда,

Къабыр юлюшлю болгъанса кесинг да,
Сен Дон сууну джагъасында ёмюрге.
Кёз туурангда сюеледи юйюнг да,
Эсгертмеча, музей болуб тёлюге.

Тансыкъ болуб, суратынга къарасам,
Тобукъланыргъа ашыгъама алмында.
Китабларынгы эс бёлюб окъусам,
Хунерлигинг танылады фахмунгда.

Сен кетгенсе, къырдыш джерни топурагъын
Бизге аманат этиб, сабан тюзледе.
Сюрген джорукъ сени этсе да сагъышлы,
Азаб чекмединг, насыбха, тюрмеде.

Джокъду бюгюн амай джорукъла,
Юлюшлюдю эркинликден Дон суу.
Джокълайдыла аны хурметли джауумла,
Арбазынга бола къуру да асыу.

Келдим къабырынга, толуб муратым,
Кёз джашларым мыдах бетими джууб.
Сени халкъгъа бергени ючюн, айтырым:
Табынама мен Шош Доннга, баш уруб.

Ана төрү

1

Сюееди джырларгъа
Мени анам джашауда.
Ырыс этиб джыларгъа,
Джашаса да бушууда.

Ким билмей эди аны,
Къонгураулу ауазын!
Джыр бла бир эди джаны,
Бушуу басса да арбазын.

Джазыу деген зауамы
Аны ачы кюйдюрдю.
Тюзелмейин джазыуу,
Не кёрмеди, не кёрдю!

Ачы джеле да джетиб,
Джерге бюгюб кёрдюле.
Ачлыкь бла къоркъутуб,
Кереклисин бердиле.

Аны ючюн джан анам
Этер ишин къоймады:
Урушда джаралыны
Амында бет джоймады.

Аскерчини ауруун
Алады ол джыр бла,
Салыб анга бауурун
Къан береди, къор бола.

Андан бери кеб джыла
Къар суулача саркъдыла.
Ол теджеген джылыула
Джюрекдени бакъдыла.

2

Мессершмиттле сарнай, сен
Ындыр басхан джерледе,
Кенгдирелме энди кёл
Комбайнла тюзледе.

Къайынчыкълагъа ичинги
Ол сен тегюучю джерде,
Ма, бурмабаш чегетчик
Чыгъыб барад тик ёрге.

Сюймекликни, джырны да
Джашауунгдан ётдюрдюнг.
Сыныкълыкъны, сырны да
Бизни ючюн кёлтюрдюнг.

Сени къанат тюбюнде
Биз да джарсыу кёрмедик.
Насыб деген тийреде
Къууанчлагъа бёлендик.

...Биз джашайбыз айыбсыз,
Осиятынгы толтуруб,
Джырча джарыкъ джашауунг
Бизге юлгю, тёр болуб.

Сукъланама алагъа

Георгий Тавгазовдан

Шошлукъ синнген орамда
Бир алаша юйчюкле...
Сюелеле адама
Аты айтылган джерчикде.

Баш кёлтюрюб хансчыкъла
Терек тюбюн джасайла.
Симбирскеде юйчюкле
Эски ёмюрден къарайла.

Айтылады юлгюге
Мында атхан кызыл танг.
Сакъланнганды ёмюрге
Былайдагы сейир хал.

Джасалганла къошакъсыз
Таза, кирсиз бёлмеле.
Атлайдыла шыкъыртсыз
Къонакъ болуб келгенле.

Кёз амынгдан ётеме
Аны сабий джылары.
Бек сагышлы этеме
Аны энчи затлары.

Джазмаларын сакълайды
Аны сыйлы дефтери.
Ачылганлай къалгъанды
Китабланы бетлери.

Бу затлагъа тиеринг
Келед, болуб сагъышлы.
Мында джорукъ бузаргъа
Тюл эсе да тыйыншлы.

Разыд джюрек сынаргъа
Ол джюрюген джерлени.
Бек разыды сыйларгъа
Аны ёсдюрген юйлени.

Сезиледи сезимми
Джюрегини тебгени.
Болуб тамам тёзюмлю,
Уму оюм этгени.

Ким унутур, ышаннга
Аны душман алгъанын.
Оюм эте, кёб тангнга
Кёз къысмайын чыкъгъанын?

Ким унутур, кюч бериб
Сёлешгенин халкъына.
Ёкюл болуб насыбны,
Азатлыкъны тангына.

Сукъланама джашауда
Аны ауазын эшитгеннге.
Дагъан болуб джолунда,
Анга тенглик этгеннге...

Болмадыммы сора мен
Джуртну керти уланы.
Сынамаймы къалдым мен
Дивизион сафланы?

Салмадыкъмы, биз, джашла,
Ёшюн къанлы душманнга?
Чыгъыб къанлы урушха,
Бармадыкъмы хорламгъа.

Болмадыммы солдаты
Ёхтем Совет къралны?
Алмадыкъмы азатлыкъ,
Чачыб душман уяны?..

Тюз баджарыб хар ишни,
Осиятын толтурдукъ.
Сёзюн джерге тюшюрмей,
Бюсюреулю да болдукъ.

Сыйлайыкъ деб, хар сёзюн
Энтда айтама къайтарыб.
Туудукълагъа кёзюню
Узатама сукъланыб.

Кирдим юйге

М. Амангазиевден

Ашыгыш кириб юйге,
Такъдым сыръамы чюйге.
Кёб олтурдум, сарнадым:
Атам, сени сагъындым.

Айны кёкде тутхан кёк

Орус поэзиядан

Джангы айны кёрсек кёкде,
Биз кьюанчдан толабыз.
Аны кёкде тутхан кёкню
Сан этмей, нек кюоябыз?

Аякъларым, алгъа таукел атлагъыз

Орус поэзиядан

Аякъларым, алгъа таукел атлагъыз.
Атламланы тири-тири къатлагъыз.
Ачылмагъан джангы джомла табыгъыз,
Тохтамаздан хаман алгъа барыгъыз.

Джаш къолларым, иш баджара джашагъыз,
Хорламлада чыныкъгъанлай джашнагъыз.
Усталыкъгъа юренигиз эринмей,
Джалкъаурукъгъа кесигизни терилтмей.

Ёхтем учун алгъа, мени джюрегим,
Къууаннырса джашауунгда къоладан.
Толу баджар тенгим, тутхан ишинги,
Къоркъма къыйын, ташлы, тикли джомладан!

Сюймекликни дерслери

Е. Перепелицынадан

Тос санама
Харам тенгим, гюнахсыз –
Турадыла
Мыйыкъларынг юсюнде...
Ойна-булду
Кючюнг бла аяусуз,
Джашай эсем,
Мен бюгюн да эсингде.

Ууат, сындыр
Бойсунмагъан джанымы,
Тюзет мени
Сюйгенингча, джаныгдан.
Бузма, амма,
Сезюнг бла къанымы,
Алайсыз да хапарсызма тынгыдан.

Джити уучу,
Джылы хантны суутма:
Сюйгенингча,
Ийле, къыйна санымы.
Ишек этиб,
Сюймекликни къурутма,
Гурушхасыз
Атдыр дшарыкъ тангымы.

Турма, турма
Джан атаргъа кёз сакълай,
Сал башынгы
Кёкюрегиме джангыдан.
Не юзюл да,
Къачда терек чапыракълай,
Кет къайтмаздан,
Тойдурма да джанымдан.

Сюймекликни
О, зауалы иннети,
Тарт азабха,
Ойлашмагъан терслени!
Ачы эсе да,
Джангильгуну джандети,
Татлыдыла
Сюймекликни дерслери!

Акроназмула

Е. Перепелицынадан

Тохчужъланы Бештаугъа

1

Туугъан кюнюн белгилей
 сентябрь айда,
Ол тюбейди тенглеге
 бир мыдах халда.
Хыны туююб къашларын,
 алады салам,
Чам-накъырда ёлгенча,
 алайды тамам.

Уму кемюлюк этиб,
 билмейме аны,
Къыйналады, ишексиз,
 джымагъа джаны.
Лагъыммыды эл мюлкде
 фахмулу алим,
Алтыш джылгъа джетсе да
 ишлейди залим.

Неди алтыш дегенинг,
 тынгысыз джаннга.

Ындыр баса чыгыучу
джан эсе тангнга?!

Бадырдан да биледи
ол хайыр ала.

Европада сынамы
белгили бола.

Шам топуракъны джылыуун
сезеди къолу,

Тау этекде таулуну
онгунад джолу.

Айтырчады джашауда
таулуну шарты,

Услу джашау тиймесин
таулугъа къаты!

Туугъанлы да къарнашса
джетишимликге,
Огъурлулугъунг – төред
эркишиликге.

Халкъ ауузгъа алгъанды
сени юлгюге,
Чола затынг юсюнде болмаз
билгеннге?

Уму, ёхтем таулары
уларыса сен,
Къарнаш, кесингчаладан
джокъду санга тенг.

Лахорунгдан тоймайла
керти тенглеринг,
Ариулукъгъа бёленген
чомарт джерлеринг.

Накъырдангы, чамынгы
сюеме ала,
Ыйлыкъмайын аталма
юсюнге тангла.

Махтауунг да барады
кесингден алда,
Адаммыгъынг къошдура
тенгнге тенг джолда.

Лыхтынланы бирисе
 тенгле ичинде,
Аман кёзю тиймесин
 джолда кючюнге.

Мени сартын, къанынга –
 тауланы шарты,
Атынг атлы тауунгу
 нюзюрлю анты.

Йод жаннга асыуча
 асыулуса сен,
Не кесек да тёзмейсе
 артыкълыкъ кёрсенг.

Ыхтыраса бушууну
 джууукъдан, тенгден...

Джомакъдача юсюнге
 барды бир затынг,
Айтылады джырлада
 белгили атынг.

Шекиртисе кесинг да
 беш башлы тауну,
Ыз къояса джашауда
 сюрмейин дауну.

Бек къысхады, ай медет,
 джашау дегенин,
«Еуа кетдик» деб, дауле
 даулар бергенин.

Шежде этсенг да, анга
табылмаз дарман,
Тубан ичинден къарар
сюймеклик роман.
Алай болса да, джаша
ёкюнмей анга:
Узакъ джашау теджелгенд
саугъагъа санга.

БАШЛАРЫ

Назмула

Джан тамырым, Къарачай	7
Тарихли тукъумума	9
Кёзбау гокка	11
Акъ ёшонлю къайынла	12
«Джангур къоркъуун джел этер»	13
«Ма, къондула солургъа деб, турнала...»	14
Халкъ, дуняча, ёмюрлюкдю	15
«Бардырады къыйын излемни джуртум...»	18
Кавказгъа	19
«Ма, къалкъыйды сабийчик анасыны къойнунда...»	21
Джашаутгъа талпымакълыкъ	22
Тау элими къууанчы	24
Мен борчлума	26
«Ма, джырлайды булбулчукъ...»	30
«Сабийликден сюеме сурат салыргъа...»	31
Кёгюрчюн	32
Джаралы кёгюрчюн	35
Сабийликни кёгюрчюню	36
«Джокълайдыла сени къара булутла...»	38
«Кюзлюк будай чайкъалычу дангыл тюз...»	40
Таула бла ушакъ	42
Ёмюрлюк сагъышла	44
Маршалны аты	46
«Болады алай...»	49

«Адам айтыб айталмазча адамгъа...»	51
Джангыртыуну атасына	52
«Кёк мутхузду...»	53
«Джаз эринмей тигеди...»	54
Джаз башында тилекле	55
Джазгъы кюн	57
«Ма, бурунча тиеди джер юсюне кюн...»	58
Джашау	59
«Джашау бизни чыбыкълыкъда эркелетирге билсе да...»	60
Джашауну тутуругъу	61
«Заман манга сайла, десе юч затны...»	62
«Хаух дуниядан кетгенле...»	63
«Кюнден-кюннге аз бола барадыла тенглерим...»	64
«Бир жанга да бериммейди ёмюрлюк джашау...»	65
«Сыйлы джашау, мычымай «сатарыкъса» сен мени...»	66
«Сабыр тюбю - сары алтын...»	67
Къач келди	68
Къач	69
«Сары эрик терекчик...»	72
Илму	73
Чомарт джюрек	74
«Бир-бирине кёл ашагъан джюрекле...»	75
Джюрек бла ушакъ	76
Джырларыма	78
«Мен заманны джырчысыма...»	79
«Акъылманны сюеди деб, айыб этмегиз манга...»	80
«Джан салады шайыр назму тизгиннге...»	81
«Поэзияда сай оюмну сюймейме...»	82
Туу кемизсиз, туу джырым	83
«Болсун къыйын кюнден-кюннге джырларгъа...»	84

Къонакъ юйде	85
Сызылган тизгинни къачы	87
Энтда джырчыгъа	88
Уят	91
«Тюз тенгинге тийсе ауруу – ёторюк...»	93
«Эки бетли хыйлачы...»	94
Мурат	95
«Сен кесинги джаратаса...»	96
Джашау, сен бир айт...	97
Манга ол сый берирми?	98
«Менсиз бир кюн болалмаучу тенглерим...»	99
«Игиликге джан аурута билсенг сен...»	100
Аждагъан	101
Алгыш	103
«Кесим джангыз киши джерде...»	105
«Джаш заманда билмей эдим, джюрек къайда болганын...»	106
«Къушну, атыб, этдинг эсе джаралы...»	107
«Бол» дегенлей болуб къалса хар затым...»	108
Анам бла ушакъ	110
Киши джерде	111
«Хур табигъат ушайды...»	117
«Джангы кюнча джаш джюрек...»	118
Кюнню хурмети	119
«Сууукъ джангур джауады...»	120
«Керекмидиле манга киши джуртла...»	121
«Джер юсюнде барама...»	122
«Нюр джауады таукелге...»	124
«Мен сыбызгъы согъа эдим сыртлада...»	125
Апрель ай	126
Октябрь	127
Киши джуртда	130
«Бир джыр болмаз...»	133

«Биреу багъа береди...»	134
Сюймеклик сонет	135
«Ариу, энгда тюбербиз...»	136
«Сен джюрюген арбазда...»	137
«Эркелетиб имбашлада ойнайла алтын сууну ичген эшме чачларынг...»	138
Санга	140
«Бир-биринден тоялмаучу джюрекле...»	142
«Мен эркиши болмасам...»	143
... Эркиши да джылайды	145
«Бир кюн къалыб кесим джангыз юйюмде...»	147
«Кёк тюбюнде кёб джылны джашадым...»	148
«Кел, ал да кет, ариуум...»	149
«Барды сени юсюнде бир джарсыуунг...»	150
«Эм сюйгеним, кёз джарыгъым, багъалым...»	152
Къара кёзле	153
Эки сюйген	156
Тау гоккала	157
Урушма	158
Сюймекликни чырагъы	159
«Сууукъ болдум, ариуум...»	160
«Джаш заманда джюрюген джаяу джолчукъда...»	161
«Къачхы аяз таракъча чачларымы тарайды...»	162
«Не тюрленди, кетдим эсе мен сенден?...»	163
«Джекиреди къабланча, башха болмай тау суучукъ...»	164
«Кимни эсе да сакълайды бир ариучукъ къатымда...»	166

«Сюймекликден кѳуру кѳалгѳан адамны...»	167
«Айт десегиз, сизге айтайым...»	168
Сюйгенчигиме	170
Таулу кѳызла тепсейле	171
«Чагѳадыла тюзледе биягѳы гюме...»	172
«Джылайдыла бююнлю кѳара булутла...»	173
«Джашлыгѳымы акѳ кѳары...»	174
Уму эгечиме	176
Кюннге махтау	177
Сюймеклик назмула	179
«Мен бек байма...»	180
Гюлюм	182

Кѳысха оюмла

«Ата джуртну сюйсенг...»	185
«Джигитликни бизге этген антындан...»	185
«Айтыр сѳзюнг аузунгдан кетмесин...»	185
«Джауунг чагѳыр ичмесин...»	185
«Керек сюйген урун...»	186
«Эки бетли...»	186
«Сыналмагѳан тенг бла...»	186
«Кюзлюккеча...»	186
«Ма, ай ындыр басады...»	187
«Мен борчлума...»	187
«Кѳкню тары бюртюю...»	187
«Тау артындан тиеди...»	188
«Мыдах этмей...»	188
«Таш кѳоркѳмайды...»	188
«Шош эсе да...»	189
«Келмесе да джукѳ кѳолундан...»	189
«Кесим десе...»	189
«Джер юсюнде...»	190

«Къууанабыз...»	190
«Чыгъады тютюн...»	190
«Чолпан джудуз...»	191
«Сабийлени юрете...»	191
Исси къабдырдыла	191
Кёлекке	192
«Эртден чыкъдан...»	192
«Кёб отланы сынасам да...»	192
«Булбул джырын...»	193
«Кесибизни тамам кемсиз...»	193
«Ариулукъгъа джаратылгъан...»	193
«Джер джарыкъны къатында...»	194
«Джер юсюне...»	194
«Джашаууму къысхартадыла...»	194
«Ол адаргъы акъылым...»	195
«Къыйын туугъан назмума...»	195
«Джазыу мени...»	195
«Шо, келгинчи бизге буйрукъ солургъа...»	196
«Кёзлерингде...»	196
«Сабийликде биз...»	196
«Энтда кетди бир кюнюм...»	197
«Юрюб къызыл кёрюгюн...»	197
«Къарт юйюрню...»	197
«Замансызлай...»	198
«Дуния кемсиз суюгеннге...»	198
«Джюрек джырлайд...»	199
«Булут кёкню джылатады да...»	199
«Ышармагъаннга кюлмейдиле...»	200
«Кюн ышарыб...»	200
«Джер юсюне...»	200
«Ышарыуунг, ариу, джюрек сылайды...»	201
«Ол хатерсиз джымарыбыз...»	201
Сталиннге	201
«Джангылыкъны...»	202

Башха тилледен кёчюрюлген назмула

Январь	205
Поэтле болуб тууадыла сабийле	206
Врачха	212
Вождха келеме	214
Тюзлюк	215
Алкъын февралды	216
Аязчыкъ	217
«Чегет ичин келе эдик...»	218
«Джел тырмашыб...»	220
Мен Шош Доннга табынама	221
Ана төрю	223
Сукъланама алагъа	226
Кирдим юйге	229
Айны кёгде тутхан кёк	230
Аякъларым, алгъа таукел атлагъыз	231
Сюймекликни дерслери	232
Акроназмула	234
Туугъанлы да	236

ТОХЧУКОВ
Исмаил Магомедович

ДУМЫ
О
ВЕЧНОМ

Стихи

На карачаевском языке

Редактор-корректор *М. М. Кубанов*
Оформление и художественная редакция — *Г. М. Хомякова*
Технический редактор *О. А. Ахметова*
Компьютерная графика и верстка — *Н. И. Озова*

Подписано в печать 27.11.06.
Формат 70x84^{1/32}. Бумага офсетная.
Гарнитура «Kabel». Печать офсетная.
Усл.-печ. л. 8,4. Усл. кр.-отт. 8,8. Уч.-изд. л. 6,53.
Тираж 1500 экз. Заказ № 1588

РГУ «Карачаево-Черкесское республиканское
книжное издательство»,
369000, г. Черкесск,
пл. Кирова, 23, Дом печати.

Отпечатано с готовых фотоформ
в ОАО «Издательско-полиграфическая фирма
«Ставрополье»,
355035, г. Ставрополь, ул. Спартака, 8.

2/2

ДЖЫРЫМА

*Джюрек кыйлым, замансызлай юзюлме,
Кёкюрекде ишни баджар тыйыншлы,
Этилмеген джырларымы джырларча,
Табдыр манга учунмакълыкъ юлюшню.*

*Кыйын ишни кыйырындан тутханма,
Тик ёргеге салганма мен джюрюшню,
Джюрек отум, кёкюрекде джукъланма,
Болуш манга, алдыр кыйын ёрюшню.*

*Сен сюрмелеб чыгъар сёзню асылын,
Окьюучума тин байлыкъны берирча,
Адамланы сезимлерин кюзгъа сен,
Насыб, тенглик джерге кьучакъ керирча.*